

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ – ΣΕΡΡΕΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΘΕΜΑ

**“Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον ιδιωτικό τομέα,
στους εργαζόμενους και πολίτες.”**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΖΩΗ ΑΓΓΕΛΟΓΛΟΥ 10355

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία μελετά το φαινόμενο της ανεργίας στην Ελλάδα που παρουσιάστηκε μετά την κρίση το 2009 και συνεχίζεται έως σήμερα. Η Ελλάδα ήταν μια από τις χώρες που βίωσε έντονα τις αρνητικές επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να μελετήσει και να αναλύσει την επίδραση της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις, στους εργαζόμενους και στην Ελληνική κοινωνία. Αρχικά αναφέρεται στο ξεκίνημα της οικονομικής κρίσης, καθώς και οι συγκεκριμένοι τομείς του ιδιωτικού τομέα που έχουν πληγεί. Στη συνέχεια μελετά το μέγεθος της καταστροφής που προκάλεσε στην κοινωνία και πιο συγκεκριμένα στην εκπαίδευση, στη νοσοκομειακή περίθαλψη και στα νοικοκυριά. Έπειτα μελετά τα ποσοστά ανεργίας, και πως αυτά επηρέασαν την ψυχοσωματική κατάσταση των ατόμων που αντιμετώπισαν έντονα αυτό το γεγονός. Ταυτόχρονα, παρουσιάζει τα ποσοστά μετανάστευσης, που προέκυψαν τα πρώτα χρόνια της κρίσης. Στα πλαίσια της παρούσα εργασίας πραγματοποιήθηκε δειγματοληπτική έρευνα .

Τέλος, διατυπώνονται τα συμπεράσματα που έχουν διεξαχθεί. Η συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζεται ύστερα από μελέτη επιστημονικών άρθρων, συγγραμμάτων, έρευνα σε επίσημες διαδικτυακές ιστοσελίδες.

Πίνακας περιεχομένων

Ευρετήριο Συντομογραφιών	4
Εισαγωγή	5
Μεθοδολογία	6
Κεφάλαιο 1 ^ο	7
Ελληνική Οικονομική Κρίση	7
1.1 Νέα μέτρα λιτότητας	7
1.2 Μείωση του ΑΕΠ	8
1.3 Μείωση των επενδύσεων	8
1.4 Οι επιπτώσεις στις Ελληνικές Επιχειρήσεις.....	10
Κεφάλαιο 2 ^ο	12
Κοινωνικές Επιπτώσεις	12
2.1 Επιπτώσεις στην εκπαίδευση.....	12
2.2 Επιπτώσεις στην Νοσοκομειακή Περίθαλψη	15
2.3 Επιπτώσεις στα Νοικοκυριά	17
Κεφάλαιο 3 ^ο	19
Ανεργία και Συνέπειες.....	19
3.1 Ανεργία.....	19
3.2 Επιπτώσεις στην υγεία.....	21
3.3 Επιπτώσεις στην οικογένεια	24
3.4 Μετανάστευση.....	26
3.5 Εγκληματικότητα	28
Κεφάλαιο 4ο	31
Ερευνητικό Μέρος	31
4.1 Απαντήσεις Ερωτηθέντων	31
4.2 Συμπεράσματα Ερωτηματολογίου.....	36
Κεφάλαιο 5ο	37
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	37
Κεφάλαιο 6ο	39
Βιβλιογραφία	39
6.1 Ξένα :	39
6.2 Ελληνική.....	40
6.3 Διαδικτυακοί Τόποι	42
Παράρτημα	43

Ευρετήριο Συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΛ.ΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική
Δ.Ν.Τ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΟΛΜΕ	Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης
ΑΔΕΔΥ	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημόσιων Υπαλλήλων
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΙΚΑ	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΟΓΑ	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΠΑΔ	Οργανισμός Περίθαλψης Ασφαλισμένων Δημοσίου
Ε.Ο.Π.Υ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
Φ.Π.Α	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions

Εισαγωγή

Το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια αισθητή και διαρκή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας ονομάζεται οικονομική κρίση (Wikipedia, 2020).

Το φαινόμενο αυτό εμφανίστηκε στην Ελλάδα πιο έντονα το 2009, ωστόσο μέχρι και σήμερα το ελληνικό κράτος προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις συνέπειες και τα προβλήματα που άφησε στο πέρασμα της. Ένα γεγονός που ενδιαφέρει μεγάλο μέρος του πληθυσμού, ένα φαινόμενο που απασχολεί τόσο τους νέους όσο και τους μεγαλύτερους σε ηλικία. Πόσο όμως επηρέασε την κοινωνία; Ποίες αλλαγές πραγματοποιήθηκαν και ποίοι τομείς έχουν πληγεί περισσότερο; Ποίες ήταν γενικά οι συνέπειες του φαινομένου στον Ελλαδικό κόσμο; Αυτά τα ερωτήματα έχει στόχο να απαντήσει η παρούσα εργασία μετά από επιστημονική μελέτη και προσωπική έρευνα.

Η παρακάτω επιστημονική έρευνα, αποτελείται από έξι κεφάλαια. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται τα πρώτα γεγονότα της κρίσης, την πορεία του ΑΕΠ, την μείωση επενδύσεων και πως αυτό επηρέασε τον ιδιωτικό τομέα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναγράφονται οι κοινωνικές επιπτώσεις και οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν, τόσο στην νοσοκομειακή περίθαλψη με την μείωση του προσωπικού, με την ποιότητα υπηρεσιών, και την εκπαίδευση με την μείωση σχολικού εξοπλισμού, συγχώνευση σχολείων όσο και στα νοικοκυριά, που παρατηρήθηκε αδυναμία κάλυψης αναγκών, και πληρωμών των υποχρεώσεων. Το τρίτο κεφάλαιο αφορά, την ανεργία και πως αυτή επηρέασε την ψυχοσωματική κατάσταση των ατόμων. Ο σταδιακά αυξημένος αριθμός νοσημάτων, καθώς και ο επηρεασμός της, στο γενικό επίπεδο υγείας του πληθυσμού. Επιπλέον αναφέρεται λεπτομερώς ο αριθμός μετανάστευσης για κάθε έτος. Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά την προσωπική δειγματοληπτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσα εργασίας, με τη χρήση ερωτηματολογίου όπου διεξήχθησαν ορισμένες απαντήσεις σχετικά με την οικονομική κρίση. Το δείγμα αφορά 101 άτομα, ο αριθμός ερωτηθέντων ήταν περιορισμένος καθώς, λόγω της πανδημίας ήταν δύσκολη η διανομή του. Ακολουθεί το 5^ο κεφάλαιο το οποίο παραθέτει τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη. Τέλος, στο 6^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συγκεκριμένη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε.

Μεθοδολογία

Προκειμένου να μελετηθεί, να ερευνηθεί και να προσεγγίσει το θέμα της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκε επισκόπηση της διεθνούς και ελληνόγλωσσης βιβλιογραφίας. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε μελέτη επιστημονικών άρθρων, συγγραμμάτων, έρευνα σε επίσημες διαδικτυακές ιστοσελίδες. Κατά κύριο λόγο η επισκόπηση της παρούσας εργασίας έγινε ηλεκτρονικά, λόγω της πανδημίας που δυσκόλευε την εύρεση περισσότερου υλικού όπως, συγγραμμάτων που διατίθενται στις βιβλιοθήκες. Οι λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν στην πλατφόρμα του παγκόσμιου ιστού ήταν, Ελληνική Οικονομική Κρίση, ανεργία, υγεία, νοσοκομειακή περίθαλψη, νοικοκυριά, ΑΕΠ, επενδύσεις. Το περισσότερο υλικό, αντλήθηκε από την επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ), όπου διέθεταν δείκτες, στατιστικά και ποσοστά. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν διαδικτυακοί τόποι οργανώσεων όπου έχουν ως αντικείμενο την έρευνα στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην νοσοκομειακή περίθαλψη, στα οικονομικά στοιχεία, και στην κοινωνία. Όπως την Eurostat, την Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΟΛΜΕ), Europa EU, Τράπεζα Ελλάδος, Διανέοσις, International Monetary Fund.

Διανεμήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο περιείχε δεκαοχτώ ερωτήσεις όπου αφορούσε την προσωπική κατάσταση των ερωτηθέντων, το πόσο επηρεάστηκαν από την οικονομική κρίση τόσο στο οικονομικό κομμάτι όσο και στην ψυχοσωματική τους κατάσταση, τις σχέσεις τους με τους ανθρώπους, αλλά και το κομμάτι της μετανάστευσης. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο ήταν αναρτημένο και διαθέσιμο προς απάντηση 28 ημέρες. Λόγω της πανδημίας ήταν δύσκολη η διανομή του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου, κατά συνέπεια τα αποτελέσματα δεν ήταν αντιπροσωπευτικά. Η δειγματοληψία αφορούσε 101 άτομα. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε προσωπικές ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης, όπως Facebook, καθώς και σε διαδικτυακή ομάδα όπου οι συμμετέχοντες είναι φοιτητές του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της, όπως και συμπεράσματα που προέκυψαν. Τέλος, διατίθενται λεπτομερώς η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία.

Η ερευνητική εργασία, πραγματοποιήθηκε στην Θεσσαλονίκη, σε διάστημα 140 ημερών. Οι δυσκολία της συλλογής πληροφοριών αλλά και η διανομή του ερωτηματολογίου ήταν μεγάλη. Λόγω της πανδημίας, ήταν περιορισμένα τα στοιχεία και το διαθέσιμο υλικό.

Κεφάλαιο 1^ο

Ελληνική Οικονομική Κρίση

Η Ελλάδα είναι μια από τις χώρες που έχει πληγεί έντονα όλα αυτά τα χρόνια, και έως σήμερα αντιμετωπίζει τις εκτεταμένες επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Η Ελληνική οικονομική κρίση, αφορούσε την αδυναμία του Ελληνικού δημοσίου να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια από τις διεθνείς αγορές, όπου τελικά ήταν και ο λόγος που την έκανε αδύναμη να σταθεί αντάξιο στις υποχρεώσεις του (Wikipedia, 2020).

Πιο συγκεκριμένα ο λόγος που οι Ελληνικές Τράπεζες και το Ελληνικό Δημόσιο αποκλείστηκαν από τις διεθνείς αγορές κεφαλαίων, ήταν η έντονη αύξηση των αποδόσεων των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, η απότομη επιδείνωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος και του δημοσιονομικού το 2008 και 2009, καθώς και η υποβάθμιση της πιστοληπτικής αξιολόγησης της χώρας. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε ένα αρνητικό κλίμα, και ταυτόχρονα μια απαισιοδοξία για το μέλλον των επιχειρήσεων. Από το 2008 έως το 2016 η Ελλάδα έχασε περισσότερο από το ¼ του ΑΕΠ της σε σταθερές τιμές, όπου οδήγησε στη αύξηση ανεργίας. Υπήρξε μείωση των επενδύσεων, καθώς αυτό ήταν και το μεγαλύτερο πρόβλημα των επιχειρήσεων, ταυτόχρονα υπήρξε ένα μεγάλο κύμα μετανάστευσης των Ελλήνων και τέλος, παρουσιάστηκαν σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις (Στουρνάρας, 2020).

1.1 Νέα μέτρα λιτότητας

Υπήρξαν 3 μέτρα λιτότητας. Το πρώτο αφορούσε μέτρα για τον δημόσιο τομέα που περιλάμβανε περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών καθώς και πάγωμα μισθών. Όπου και εκεί προκλήθηκαν οι πρώτες αντιδράσεις της κοινωνίας και ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκε πανελλαδική απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 10 Φεβρουαρίου του 2010. Το επόμενο μέτρο λιτότητας όπου ανακοινώθηκε στις 3 Μαρτίου αφορούσε οκτώ νέα σκληρά μέτρα, όπως μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα και άδειων, αύξηση 15% στον φόρο βενζίνης, μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΟΤΑ, ΔΕΚΟ. Όλα αυτά τα μέτρα προκάλεσαν αντιδράσεις με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να πραγματοποιήσουν απεργία και πορεία. Το τρίτο μέτρο λιτότητας οδήγησε στην υπογραφή μνημονίου με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΔΝΤ, σχετικά με τα νέα σκληρά μέτρα που έπρεπε να ληφθούν όπου αφορούσε αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 ευρώ για συντάξεις ως 2500 ευρώ, αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων, επιπλέον αύξηση του ΦΠΑ κ.α. Το χειρότερο ήταν το νομοσχέδιο όπου προέβλεπε αλλαγές στα εργασιακά με αύξηση του ορίου απολύσεων και μείωση του κατώτατου μισθού καθώς και αύξηση ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης των γυναικών (Wikipedia, 2020). Οι αντιδράσεις ήταν έντονες καθώς ακολούθησε πανελλαδική απεργία, το αποτέλεσμα της διαδήλωσης ήταν δραματικό αφού σημειώθηκε ένα τραγικό γεγονός στη τράπεζα Μαρφίν, όπου τρεις άνθρωποι έχασαν την ζωή τους. Μετά την διαδήλωση αυτή δεν υπήρχαν έντονες συλλογικές αντιδράσεις, ωστόσο η κυβέρνηση προανήγγειλε περαιτέρω μέτρα που αφορούσαν τους επαγγελματικούς κλάδους, όπου οι τελευταίοι αντιμετώπισαν περικοπές στους μισθούς, και θέσεων εργασίας (Wikipedia, 2020). Από την έναρξη των νέων μέτρων

φάνηκε η καταστροφή της οικονομίας, όπου η ανεργία αυξήθηκε έντονα, ενώ ταυτόχρονα μεγάλο ποσοστό μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, είτε πτώχευσαν και έκλεισαν, είτε αντιμετώπισαν εκτεταμένες καταστροφές.

1.2 Μείωση του ΑΕΠ

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π) είναι η συνολική αξία σε χρηματικές μονάδες των τελικών αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μία χώρα σε ένα συγκεκριμένο έτος (Θεόδωρος, Παπαβασιλείου, & Χατζηανδρέου, 1990).

Η πορεία του ΑΕΠ κατά τη διάρκεια αλλά και μετά τα γεγονότα, είχε καθοδική πορεία, όπως και η ανεργία είχε έντονη ανοδική πορεία. Πιο συγκεκριμένα το 2008 καταγράφηκε μείωση του ΑΕΠ και ταυτόχρονα μέσα σε τέσσερις μήνες έγινε ελλειμματικό κατά 717 ευρώ. Παράλληλα στα τέλη του 2010 η οικονομία συρρικνώθηκε 4,5%.

Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε την πορεία του ΑΕΠ στην Ελλάδα σε μια περίοδο 12 ετών:

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
232.695	241.990	237.534	224.124	203.308	188,389	179.616	177.349	176.110	174.237	179.727	183.413
-0,3%	-4,3%	-5,5%	-9,1%	-7,3%	-3,2%	0,7%	-0,4%	-0,2%	1,5%	1,9%	1,9%

Πηγή: (Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία).

Παρατηρούμε πως υπάρχει μια αρνητική πορεία του ΑΕΠ καθώς το 2012 είναι η πέμπτη συνεχόμενη πτώση όπου φτάνει στο -7,3%. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει για δύο συγκεκριμένους λόγους. Πρώτον για την κάθετη πτώση της κατανάλωσης λόγω απαιτήσεων του ΔΝΤ και ο δεύτερος λόγος, στην απότομη πτώση των επενδύσεων (IMF, 2013).

Ωστόσο παρατηρούμε ότι από το 2017 έως το 2018 υπάρχει συστηματική αύξηση, το 2017 υπήρχε αύξηση 1,5 % το 2018 1,9% και αντίστοιχα 1,9% το 2019 (ΕΛ.ΣΤΑΤ).

Οι Ελληνικές εταιρείες δυσκολεύονται να αποκτήσουν πρόσβαση σε κεφάλαια ώστε να αυξήσουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητά τους, λόγω των χαμηλών αποδόσεων κεφαλαίου (investments-greece, 2017)

1.3 Μείωση των επενδύσεων

Ότι αφορά τις επενδύσεις στην Ελλάδα, υπήρξε μείωση των επενδύσεων μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Αυτό ήταν και το μεγαλύτερο πρόβλημα των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα, και των εργαζομένων. Οι επενδύσεις μειώθηκαν την πρώτη πενταετία περίπου 58,4% (ΕΛ.ΣΤΑΤ). Ένα ποσοστό μεγάλο και πολύ σημαντικό για τις ελληνικές επιχειρήσεις, αφού μειώθηκαν περισσότερο από το μισό. Με αποτέλεσμα οι ελληνικές εταιρείες να αντιμετωπίζουν την δυσκολία πρόσβασης σε κεφάλαια ώστε να

αυξήσουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα τους, λόγω των χαμηλών αποδόσεων κεφαλαίου (investments-greece, 2017).

Από εδώ μπορούμε να καταλάβουμε το τεράστιο πρόβλημα που αντιμετώπιζε το κράτος, και τις μακροχρόνιες και εκτεταμένες επιπτώσεις που είχαν να αντιμετωπίσουν, οι επιχειρήσεις και ταυτόχρονα οι εργαζόμενοι.

Επιπλέον υπήρχε και συρρίκνωση παραγωγής σε όλους τους κλάδους με σημαντικότερο εκείνον που παρατηρήθηκε στις κατασκευές, καθώς το 2008 απασχολούσε 386,387 χιλ. άτομα ενώ το 2013 απασχολούσε 151,6 χιλ. άτομα, παρατηρούμε πως στην πρώτη πενταετία υπήρχε μείωση του αριθμού απασχολούμενων περισσότερο από το μισό, ενώ το 2019 υπήρχε επιπλέον μείωση όπου έφτασαν στους 141,2. χιλ. Επίσης γεωργία και αλιεία το 2018 απασχολούσε 518,8 χιλ. άτομα ενώ το 2013 έφτασαν τους 479,9 χιλ. και τέλος το 2019 απασχολούσε 424,2 χιλ. άτομα. Στη βιομηχανία το 2018 ο αριθμός απασχολούμενων έφτανε τους 627,1 χιλ. το 2013 έφτασε τους 387,1 χιλ. ωστόσο βλέπουμε πως το 2019 υπάρχει μια μικρή αύξηση όπου αγγίζει τους 446,5 χιλ. Τέλος και στο εμπόριο τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια υπήρχε μεταβολή καθώς το 2008 απασχολούσε 1.434.000 ενώ το 2013 απασχολούσε 1.146.900 άτομα, και σε αυτό το κλάδο παρατηρούμε μια μικρή αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων καθώς το 2019 καταγράφηκαν 1.320.000 άτομα, που δραστηριοποιούνται στον κλάδο (ΕΛ.ΣΤΑΤ).

Επιπλέον, ένας κλάδος που επίσης είχε πληγεί σε μεγάλο βαθμό ήταν εκείνος της φαρμακοβιομηχανίας. Σύμφωνα με στοιχεία από τον Σύνδεσμο Φαρμακευτικών Επιχειρήσεων Ελλάδας (ΣΦΕΕ) υπήρξε μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης από 5,6 δισ. που ήταν το 2009 σε 3,8 δισ. ευρώ το 2011.

Παρακάτω παρατηρούμε τις λιγότερες μειώσεις των μισθωτών σε τρεις κλάδους :

	2008	2013	2019
Ορυχεία / Λατομεία	11.125	10.041	9.578
Αεροπορικές Μεταφορές	5.886	3.369	3.854
Τηλεπικοινωνίες	29.397	28.992	28.346

Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ)

Παρατηρούμε πως το μέγεθος επηρεασμού διαφοροποιείται σε αυτούς τους τρεις κλάδους. Υπήρχαν μειώσεις αλλά όχι τόσο έντονες όπως στον κλάδο των κατασκευών.

1.4 Οι επιπτώσεις στις Ελληνικές Επιχειρήσεις

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης δεν άργησαν να εμφανιστούν και στις Ελληνικές επιχειρήσεις. Το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων στην χώρα μας είχε και έχει τεράστια προβλήματα που αφορούν ως επί το πλείστον το αρνητικό οικονομικό περιβάλλον που επικρατεί τα τελευταία χρόνια. Αρκετοί κλάδοι και τομείς εμφάνισαν τεράστια προβλήματα επιβίωσης από το 2008 έως σήμερα, όπου ένα μεγάλο ποσοστό των επιχειρήσεων οδηγήθηκε σε απολύσεις και περικοπές εργαζομένων όπως επίσης και ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό πτώχευσε. Ήδη ο κατασκευαστικός-οικοδομικός κλάδος εμφάνισε μείωση εξαιτίας της μη δυνατότητας απόκτησης νέων δανείων. Επιπλέον, μερικοί ακόμα τομείς που επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κρίση ήταν ο τομέας της ναυτιλίας στην χώρα μας αλλά και ο τουρισμός, ο οποίος όπως έχει φανεί έχει δεχτεί μεγάλη υποβάθμιση τα τελευταία χρόνια. Αποτελέσματα των ερευνών που πραγματοποιήθηκαν έδειξαν ότι με την πρώτη εμφάνιση της οικονομικής ύφεσης στην χώρα μας προκάλεσε μεγάλα προβλήματα καθώς όπως φαίνεται από την περίοδο 2008 και μετά το ποσοστό έλλειψης εισροών ήταν μεγάλο σε ότι αφορούσε τις επιχειρήσεις της Ελλάδος. Όμως τα μεγαλύτερα προβλήματα εμφανίστηκαν σε βιομηχανικές, κατασκευαστικές και άλλες εμπορικές επιχειρήσεις.

Παρατηρήθηκε έντονη μείωση στην ελληνική επιχειρηματικότητα, πιο συγκεκριμένα από το 2008 έως το 2015 περίπου 244.712 επιχειρήσεις έκλεισαν οριστικά όπου αυτό είχε ως συνέπεια την απώλεια 842.670 θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ανάμεσα στο 2014 και το 2015, περίπου 16.077 επιχειρήσεις έκλεισαν οριστικά και 45.000 έμειναν άνεργοι. Επιπλέον η «προστιθέμενη αξία» το γεγονός ότι έκλεισαν περισσότερες από 244.000 εταιρείες είχε ως αποτέλεσμα την μείωση κατά 30,31 δισ. ευρώ σε προϊόντα. Η μείωση των επιχειρήσεων μπορεί να είναι και αποτέλεσμα αρκετών εταιρειών που αποφάσισαν να μεταφέρουν την έδρα τους σε κάποιο μέρος του εξωτερικού. Ωστόσο, παρά την άσχημη πορεία των ελληνικών επιχειρήσεων, η οικονομία της Ελλάδας είχε αρχίσει να δείχνει κάποια θετικά σημάδια ανάκαμψης. Παράλληλα παρατηρούμε ότι ενώ η ελληνική οικονομία βρισκόταν σε ύφεση, πολλές νέες επιχειρήσεις είχαν εμφανιστεί, καθώς οι άνθρωποι προσπαθούσαν να βρουν νέους τρόπους με σκοπό να επαναφέρουν το μέλλον.

Ακόμα ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε στα χρόνια της οικονομικής κρίσης ήταν το γεγονός ότι πολλές ελληνικές επιχειρήσεις κυρίως μικρομεσαίες που παρουσιάζουν τη μικρότερη ευελιξία, να αποφασίζουν να μετακινήσουν την έδρα τους σε χώρες του εξωτερικού, καθώς αναζητούσαν ένα πιο δίκαιο και υγιές κράτος που φυσικά τους συνέφερε. Τα κύρια αίτια που οδηγούν πολλές επιχειρήσεις να μετακινηθούν στο εξωτερικό είναι τα εξής:

- Αυξημένα επιτόκια
- Χαμηλότεροι φόροι
- Ευνοϊκότεροι νόμοι
- Έλλειψη ρευστότητας
- Νομοθετική πολυπλοκότητα
- Αδυναμία αποπληρωμής δανείων
- Αδυναμία πληρωμής λειτουργικών εξόδων

Τα τέσσερα κύματα μετανάστευσης των Ελληνικών επιχειρήσεων:

Είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός ότι στην Ελλάδα το επιχειρηματικό κλίμα ήταν ήδη διαταραγμένο πριν την οικονομική κρίση, ωστόσο μετά την κρίση υπήρξε η ολοκληρωτική κατάρρευση. Πιο συγκεκριμένα, στα χρόνια της κρίσης περισσότερες από 3.000 ελληνικές επιχειρήσεις αποφάσισαν να μεταφέρουν την έδρα τους σε κάποιο μέρος του εξωτερικού όπως για παράδειγμα στη Βουλγαρία, Τουρκία, Κύπρο, Λονδίνο και Αλβανία. Ο λόγος ήταν ότι το Ελληνικό κράτος δεν ήταν ευνοϊκό προς τις Ελληνικές επιχειρήσεις όπως στη φορολογία, στους νόμους που επικρατούσαν, στα γενικά έξοδα με σκοπό να μην υπάρχει καθόλου ανάπτυξη στο τομέα της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Ορισμένοι από τους παράγοντες που τους οδήγησαν στην μετανάστευση των επιχειρήσεων όπως αναφέρουν ορισμένες από αυτές, ήταν η αύξηση του ΦΠΑ, οι συνεχώς αυξανόμενοι φόροι, η άνοδος του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης σε καύσιμα.

Με σκοπό την διερεύνηση του συγκεκριμένου ζητήματος, η οικονομική κρίση διαχωρίστηκε σε 4 κομμάτια, όπου ονομάστηκαν τέσσερα κύματα μετανάστευσης των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα:

- Το πρώτο κύμα μετανάστευσης των επιχειρήσεων αφορούσε το έτος 2010. Κατά την έναρξη της οικονομικής περιόδου την αρχή στην μετανάστευση των ελληνικών επιχειρήσεων έκαναν οι βιοτεχνίες και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Οι περισσότερες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνταν στον κλάδο των μεταφορών και μετακινήθηκαν κυρίως στην Βουλγαρία και την Ολλανδία και ο λόγος ήταν ότι οι συγκεκριμένες χώρες είχαν χαμηλότερη φορολογία σε αντίθεση με την Ελλάδα. Αυτό ήταν και το πρώτο κύμα μετανάστευσης των Ελληνικών επιχειρήσεων.
- Το δεύτερο κύμα μετανάστευσης των επιχειρήσεων αφορούσε το έτος 2011 όπου και πραγματοποιήθηκε το δεύτερο κύμα πιο έντονα από τις μικρές επιχειρήσεις που ανήκαν στον τομέα των υπηρεσιών, οι οποίες έδειξαν περισσότερο ενδιαφέρον για το Λονδίνο και την Κύπρο, με στόχο περισσότερο την μείωση των λειτουργικών εξόδων και ταυτόχρονα να έχουν την δυνατότητα συνεργασίας.
- Το τρίτο κύμα μετανάστευσης των επιχειρήσεων αφορούσε το έτος 2012 και ο λόγος ήταν η πολιτική ανησυχία την ώρα των εκλογικών αναμετρήσεων όπως επίσης και τον φόβο εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Περισσότερες από τις μισές κεφαλαιουχικές εκροές που πραγματοποιήθηκαν είχαν σχέση με την μετακίνηση επιχειρηματικών κεφαλαίων σε τράπεζες του εξωτερικού.
- Το τέταρτο κύμα μετανάστευσης των επιχειρήσεων αφορούσε τους τελευταίους μήνες του 2012 με τις αρχές του 2013. Την συγκεκριμένη περίοδο αρκετοί από τους ελεύθερους επαγγελματίες όπως επίσης και άλλες μικρές επιχειρήσεις αποφάσισαν να μεταφέρουν την έδρα τους και ο κύριος λόγος ήταν ότι έβλεπαν άλλες επιχειρήσεις που είχαν ήδη μετακινηθεί να μην αντιμετωπίζουν προβλήματα και ταυτόχρονα να μην έρχονται αντιμέτωποι με το ελληνικό δημόσιο και την εφορία. (Καθημερινή, 2020).

Κεφάλαιο 2^ο

Κοινωνικές Επιπτώσεις

Επιπτώσεις δεν υπήρχαν μόνο στο κομμάτι των επιχειρήσεων αλλά και στην συνολική ζωή της κοινωνίας. Ένας τομέας που επηρεάστηκε έντονα ήταν της εκπαίδευσης όπου παρατηρήθηκαν έντονες αλλαγές μετά το 2008, όπως μείωση σχολικού εξοπλισμού, μείωση αριθμού καθηγητών, κατάργηση μαθημάτων. Αλλά και στην νοσοκομειακή περίθαλψη όπου παρατηρήθηκαν έντονες αλλαγές τόσο στη φροντίδα των ασθενών όσο και στον ιατρικό εξοπλισμό. Επιπτώσεις επίσης υπήρχαν και στην υγεία των ατόμων που επηρεάστηκαν από την κρίση, λόγω της ανεργίας. Παρακάτω θα μελετηθούν οι συγκεκριμένες αλλαγές και επιπτώσεις που υπέστη η κοινωνία.

2.1 Επιπτώσεις στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποίησε η ΟΛΜΕ με θέμα οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στον τομέα της εκπαίδευσης από το 2008, η Ελλάδα είναι μια από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία έχει υποβαθμίσει έντονα τον τομέα της εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει γενική μείωση τόσο στον σχολικό εξοπλισμό όσο και στο εργατικό δυναμικό του τομέα της εκπαίδευσης. Από το 2008 έως και σήμερα παρατηρούμε υποβάθμιση του τομέα της εκπαίδευσης, καθώς το 2010-2012 εμφανίστηκαν πιο έντονα και πιο απότομα. Ωστόσο έχουν γίνει προσπάθειες να αναπτυχθεί η εκπαίδευση όλα αυτά τα χρόνια, χωρίς όμως κάποιο σημαντικό αποτέλεσμα (Ο.Λ.Μ.Ε, 2012).

Τον Ιούλιο του 2011 είχε ανακοινωθεί, περίπου 18% μείωση των δαπανών σε ότι αφορά την δημόσια εκπαίδευση, που προβλεπόταν από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ η οποία μειώθηκε από 2,058 δις. ευρώ σε 1,694 δις. Επιπλέον υπήρξε μείωση των επιχορηγήσεων προς τις σχολικές επιτροπές περίπου 60%. Πιο συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε:

- Μείωση στον μισθό των εκπαιδευτικών.
- Μείωση του πετρελαίου.
- Κατάργηση κτηρίων λόγω συγχώνευσης.
- Απόλυση εργατικού δυναμικού.
- Μείωση σχολικού εξοπλισμού.
- Κατάργηση μαθημάτων.
- Υποβάθμιση ξένων γλωσσών
- Κατάργηση ενισχυτικής διδασκαλίας.
- Υποβάθμιση σχολείων δεύτερης ευκαιρίας.

Οι κυβερνήσεις αδυνατούσαν να ανταποκριθούν στις ανάγκες του τομέα της εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα υπήρχαν περιπτώσεις όπου δεν υπήρχε θέρμανση στους εκπαιδευτικούς χώρους, λόγω αδυναμίας αγοράς πετρελαίου αφού είχε αυξηθεί το κόστος και δεν υπήρχαν τα ανάλογα κονδύλια. Άλλη περίπτωση ήταν τα σχολικά έτη, 2011 και 2012 όπου η χρονιά ξεκίνησε χωρίς βιβλία, και τελικά τα παρέλαβαν κοντά στις γιορτές των Χριστουγέννων. Επιπλέον καταργήθηκε η διδασκαλία πολλών μαθημάτων όπως ήταν τα καλλιτεχνικά και η πολιτική αγωγή καθώς και η ενισχυτική διδασκαλία σε όλα τα αθλητικά σχολεία. Υπήρχε υποβάθμιση σε ότι αφορά τα σχολεία δεύτερης ευκαιρίας καθώς και παρατηρήθηκε υποβάθμιση στη διδασκαλία ξένων γλωσσών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Καταργήθηκαν πολλά κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και βιβλιοθήκες των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τέλος, συγχωνεύτηκε μεγάλος αριθμός σχολικών ιδρυμάτων. Το 2011 σύμφωνα με την απόφαση πραγματοποιήθηκε συγχώνευση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια που είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση μεγάλου αριθμού σχολείων. Αυτό είχε ως συνέπεια την απόλυση μεγάλου αριθμού εργατικού δυναμικού, καθώς και το μεγαλύτερο φόρτο εργασίας σε αυτούς που ήδη εργάζονταν. Τα παραπάνω δεν επηρέασαν μόνο τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές αλλά και τις οικογένειες τους καθώς οι γονείς ήταν αναγκασμένοι να αγοράσουν οι ίδιοι τα σχολικά αντικείμενα που ήταν χρήσιμα για τους μαθητές αλλά και τα είδη πρώτης ανάγκης. Επιπλέον λόγω του σχετικά κακού εκπαιδευτικού συστήματος, οι γονείς αναγκάζονταν να γράψουν τα παιδιά τους σε κάποιο βοηθητικό φροντιστήριο, όπως σε ιδιωτικά κέντρα ξένων γλωσσών, καθώς και στην προετοιμασία των υποψηφίων στις εξετάσεις, για την ένταξη τους σε πανεπιστημιακές σχολές (Ο.Λ.Μ.Ε, 2012).

Πιο έντονη μείωση αριθμού εκπαιδευτικών παρουσιάστηκε το 2011 και 2012 καθώς στο τελευταίο υπήρχε μείωση περίπου 10%. Επιπτώσεις δεν υπήρχαν μόνο στο οικονομικό κομμάτι, αλλά και στις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις λόγω της αύξησης του αριθμού των ατόμων στην αίθουσα (Ο.Λ.Μ.Ε, 2012).

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποια παραδείγματα με τις επιπτώσεις που εμφανίστηκαν στην Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

**Πρωτοβάθμια
Εκπαίδευση
&
Δευτεροβάθμια
Εκπαίδευση**

- Θεωρήθηκαν περιττές δαπάνες οι τάξεις ξένων γλωσσών και οι σχολικές υπηρεσίες όπως η συμβουλευτική καθοδήγηση και έτσι καταργήθηκαν από τις εθνικές και τοπικές κυβερνήσεις (Education International, 2010).
- Το 2016 παρατηρήθηκε μείωση δαπανών περίπου 24,5% στα επαγγελματικά λύκεια (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2016).
- Η πιο σημαντική μείωση έγινε στα γυμνάσια όπου ήταν περίπου μια διαφορά μεταξύ 2012 και 2016 κατά 190 εκατομμυρίων (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2016).

Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

- Λόγω της οικονομικής κρίσης πολλοί φοιτητές αδυνατούσαν να μετακινηθούν και να εγκατασταθούν στο μέρος που πέρασαν, καθώς και περισσότεροι από τα τρία πέμπτα των τελειόφοιτων δεν επιλέγουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους για εξειδίκευση (Χρήστος & Θεριανός, 2008) .
- Λόγω των συγχωνεύσεων έκλεισαν πολλά τμήματα και περισσότερο στις επαρχιακές πόλεις.
- Μεγαλύτερο μέρος απωλειών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παρουσιάστηκε στα Τεχνολογικά Ιδρύματα όπου υπήρχε μείωση κατά 37,7% μεταξύ 2012 και 2016 (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2016).

Επιπλέον, παρατηρήθηκε μείωση στον αριθμό των μαθητών, πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε το Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) φάνηκε ότι υπήρχε συρρίκνωση στον συνολικό αριθμό των μαθητών στην Ελλάδα όπου και τελικά ήταν το μεγαλύτερο πρόβλημα που προκάλεσε η οικονομική κρίση στον τομέα της εκπαίδευσης συνολικά υπήρχε περίπου μείωση 90.000 μαθητών από το 2000 έως το 2016 δηλαδή 1,53 εκατ. μαθητές το 2000, πληθυσμός ο οποίος μόλις ξεκίνησε η κρίση είχε ήδη μειωθεί κατά 3,1% αφού φοιτούσαν στα σχολεία το 2010 περίπου 1,49 εκατ. μαθητές. Ωστόσο όπως φαίνεται σύμφωνα με την έρευνα, το 2016 ήταν το έτος όπου μειώθηκαν ακόμα περισσότερο και πιο συγκεκριμένα έφτασαν το 1,44 εκατ. δηλαδή υπήρχε πτώση περίπου 5,9% σε σχέση με το 2000. Επιπλέον είχε αρχίσει να φαίνεται περισσότερο στις τάξεις νηπίων και των δημοτικών. Είναι σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι φάνηκε μείωση από 2013 έως το 2016 στους μαθητές των νηπίων όπου έφτασε περίπου στο 12,2% ενώ ταυτόχρονα παρατηρήθηκε μείωση στα παιδιά της πρώτης τάξης του δημοτικού όπου το 2013 ήταν 108.500 ενώ το 2018 καταγράφηκαν 102.000. Οι πιο σημαντικοί λόγοι αυτής της συρρίκνωσης είναι η μετανάστευση οικογενειών σε άλλες χώρες καθώς και η υπογεννητικότητα. Πιο συγκεκριμένα, το 2008 πραγματοποιήθηκαν περίπου 118 χιλ. γεννήσεις στην Ελλάδα σε σύγκριση με το 2017 όπου παρατηρήθηκε μείωση περίπου 30% και πιο συγκεκριμένα καταγράφηκαν 88,6 χιλ. Ενώ και στα νήπια παρατηρήθηκε έντονη μείωση και πιο συγκεκριμένα το 2014 καταγράφηκαν 162 χιλ. ενώ το 2015 καταγράφηκαν 155,2 χιλ.

Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω οι γονείς ήταν δύσκολο να ανταπεξέλθουν στο άμεσο κόστος της εκπαίδευσης, όπως είναι τα διδάκτρα, στα βιβλία, στον σχολικό εξοπλισμό έτσι με αυτό το τρόπο τα παιδιά είτε αποσύρθηκαν από το σχολείο ή δεν ήταν καλά προετοιμασμένα. Ενώ η μείωση μισθού σε μεγάλο βαθμό συνδέεται με την αύξηση την εργασίας, γεγονός που οδήγησε στη μείωση του χρόνου όπου οι γονείς ήταν δίπλα στα παιδιά τους και μπορούσαν να τα βοηθήσουν είτε στα μαθήματα είτε στις εξωσχολικές δραστηριότητες. (Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, 2018)

Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε η ΕΛΣΤΑΤ καταγράφηκε μείωση σχολικών μονάδων όπου ήταν και από τις πρώτες πολιτικές που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα, το 2009 καταγράφηκαν 15.547 σχολικές μονάδες σε αντίθεση με το 2015 που ήταν 13.901 δηλαδή υπήρξε μείωση περίπου 11%. (Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, 2018)

2.2 Επιπτώσεις στην Νοσοκομειακή Περίθαλψη

Σύμφωνα με τον Winslow *“Η Δημόσια Υγεία είναι η τέχνη και η επιστήμη να προάγεται η φυσική υγεία, να επιμηκύνεται η ζωή να προλαμβάνεται η νόσος, η αποδοτικότητα του ανθρώπου, μέσα από την προσπάθεια της κοινωνίας για τον έλεγχο των λοιμωδών νόσων για την εξυγίανση του περιβάλλοντος, για την εκπαίδευση κάθε ατόμου στην ατομική υγιεινή, την οργάνωση των νοσηλευτικών και ιατρικών και υπηρεσιών υγείας για την προληπτική θεραπεία και άμεση διάγνωση των νόσων και την ανάπτυξη μιας «κοινωνικής μηχανής» που να εξασφαλίζει ένα επίπεδο ζωής ικανό σε κάθε άτομο για τη διατήρηση της υγείας του”* (Winslow, 1923)

Η παροχή υπηρεσιών υγείας στην Ελλάδα αντιμετωπίζει προβλήματα χρηματοδότησης για δύο κυρίως λόγους. Αρχικά από την περικοπή των κρατικών δαπανών για την υγεία λόγω της δύσκολης οικονομικής κατάστασης της χώρας και ο δεύτερος λόγος αφορά κυρίως την παύση ή μείωση της οικονομικής βοήθειας που υπήρχε από τις ξένες χώρες, συνήθως από τις πιο εύπορες που καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα χρηματοδότησης στον τομέα της υγείας όπου και οι ίδιες θα προσπαθήσουν να μειώσουν εξίσου τις δαπάνες τους. (Κυριόπουλος και Τσάντου, 2010). Όλα σχεδόν τα προγράμματα τα οποία επιβλήθηκαν από την ΤΡΟΪΚΑ χαρακτηρίζονταν από μεγάλη αυστηρότητα και πολιτικές λιτότητας δυσκολεύοντας ακόμη περισσότερο τις κοινωνικές ανισότητες (De Vogli, 2014). Όπως και το 2010 με τον Ν.3862/2010 οι κλάδοι υγείας και τα Ταμεία διαχωρίστηκαν από το συνταξιοδοτικό σύστημα. Καθώς και το 2011 με τον Ν.3918/2011 ιδρύθηκε ο Ε.Ο.Π.Υ όπου περιλάμβανε τους τέσσερις μεγάλους φορείς ΟΑΕΕ, ΙΚΑ, ΟΓΑ και ΟΠΑΔ. Γενικά μετά το 2008 το επίπεδο υγείας στην Ελλάδα υστερούσε από προηγούμενα έτη, καθώς και από άλλες χώρες. Το 2012 παρατηρήθηκε μείωση των δαπανών στον τομέα της υγείας περίπου 25% σε σύγκριση με το 2009. Πιο συγκεκριμένα το σύστημα υγείας της Ελλάδας δεν ήταν τόσο προοδευτικό και αποτελεσματικό να καλύψει τις ανάγκες των ασθενών. Υπάρχουν πολλές ανεπάρκειες που δυσκολεύουν τόσο τους πολίτες όσο και τα κέντρα παροχής υπηρεσιών. Κάποιες από τις ανεπάρκειες είναι οι εξής:

- Μεγάλος αριθμός παράτυπων πληρωμών (παραοικονομία)
- Μεγάλη αναμονή, για την εξυπηρέτηση
- Μεγάλες δαπάνες των ιδιωτικών κέντρων παροχής υγείας.
- Στην ποιότητα των υπηρεσιών που τους παρείχαν.
- Ανισότητες στην πρόσβαση παροχής υγείας.
- Αποσπασματική κάλυψη πληθυσμού.
- Επιβραδυντικοί μηχανισμοί χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με μελέτες αλλά και από γεγονότα που κατά καιρούς ακούμε, δεν υπάρχει ισότητα στην εξυπηρέτηση ασθενών καθώς και υπάρχουν έντονες διακρίσεις όσο αφορά την ηλικία, την καταγωγή και το εισόδημα, ένα από τα αποτελέσματα αυτού του ζητήματος αποτελεί την παραοικονομία του συστήματος υγείας, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις που για να καλύψουν στον δημόσιο τομέα υγείας παρεχόμενες ανάγκες ζητούν κάποια αμοιβή. Ένα άλλο πρόβλημα είναι η αδυναμία να σταθεί αντάξιο στις έκτακτες προκλήσεις όπως

της πανδημίας που ζούμε, δεν υπάρχουν αρκετές κλίνες και αρκετός ιατρικός εξοπλισμός ωστόσο για να στηθούν και να υλοποιηθούν οι συγκεκριμένες ενέργειες χρειάζεται χρόνος. Μέσα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε υπήρχε έντονη δυσαρέσκεια των πολιτών καθώς δήλωσαν πως η ποιότητα υπηρεσιών δεν είναι ικανοποιητική, όπως και η μεγάλη αναμονή εξυπηρέτησης.

Ωστόσο δεν είναι μόνο η Ελλάδα που αντιμετωπίζει προκλήσεις, καθώς παρόμοιες κοινές προκλήσεις αντιμετωπίζουν και άλλα Ευρωπαϊκά Συστήματα Υγείας, όπως:

- Ότι αφορά την καινοτομία τεχνολογιών και φαρμάκων υπάρχει σταδιακή αύξηση κόστους.
- Το υγειονομικό προσωπικό δεν είναι κατανομημένο σωστά, με αποτέλεσμα να υπάρχουν ελλείψεις σε ορισμένους τομείς περίθαλψης.
- Ο ευρωπαϊκός πληθυσμός εκτίθεται περισσότερο σε πολλαπλές χρόνιες ασθένειες το οποίο έχει ως συνέπεια την αύξηση της ζήτησης υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των δημοσιονομικών πιέσεων.
- Η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη δεν είναι ισότιμη οδηγώντας την σε άνισα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της κοινωνίας (Europa EU, 2014).

Επιπλέον είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι υπήρχαν και άλλες επιπτώσεις στο σύστημα υγείας λόγω της οικονομικής κρίσης όπως:

- Η αύξηση ανασφάλιστων: Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης υπήρξε ραγδαία αύξηση ανέργων, αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των ανασφάλιστων. Ενώ ταυτόχρονα αυξήθηκε και αδήλωτη εργασία που οδήγησε στο ίδιο πρόβλημα.
- Αύξηση χρεώσεων στους ασθενείς: Επιπλέον, την ίδια περίοδο υπήρξε αύξηση του κόστους για την πρόσβαση στις νοσοκομειακές υπηρεσίες. Πιο συγκεκριμένα, το 2011 το κόστος εξέτασης στα εξωτερικά ιατρεία των νοσοκομείων από 3 πήγε 5 ευρώ. Ενώ ταυτόχρονα υπήρξε αύξηση εισφοράς 10% για βασικά φάρμακα και επιπλέον 1 ευρώ ανά συνταγή.
- Αύξηση των HIV λοιμώξεων και λοιμωδών νοσημάτων: Παράλληλα υπήρξαν περικοπές στα προγράμματα πρόληψης και θεραπείας που αφορούσε χρήστες ουσιών. Το 2009-2010 πραγματοποιήθηκαν περικοπές στο ένα τρίτο των προγραμμάτων του δρόμου παρά το γεγονός ότι παρατηρήθηκε αύξηση στη χρήση ηρωίνης. Ταυτόχρονα, υπήρξε μείωση των προφυλακτικών και συριγγών που χορηγούνταν σε άτομα που έκαναν χρήση ενώ επίσης εμφανίστηκε αύξηση κρουσμάτων που νοσούσαν από HIV ενδοφλέβιων ουσιών και πιο συγκεκριμένα, από 15 που ήταν το 2009 σε 484 το 2012.
- Μετανάστευση επιστημών υγείας: Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι στα χρόνια της οικονομικής κρίσης έφυγε από την χώρας μας μεγάλος αριθμός νέων επιστημών, στους οποίους δαπανήθηκαν σημαντικοί δημόσιοι πόροι για την εκπαίδευσή τους. Ταυτόχρονα έχασε ένα αρκετά υψηλό αριθμό επιστημών που θα ήταν σημαντικοί για το σύστημα υγείας της Ελλάδας. (Μπογοσιάν, 2017)

2.3 Επιπτώσεις στα Νοικοκυριά

Μετά από έρευνα που πραγματοποιήθηκε με τίτλο «Όψεις Κοινωνικότητας στην Ελλάδα της Κρίσης» τα αποτελέσματα έδειξαν πως το μέσο εισόδημα των νοικοκυριών πριν την κρίση αυξήθηκε περίπου στο 14%, ενώ από τα έτη 2009 έως 2014 μειώθηκε κατά 42%. Το γεγονός αυτό κατά κύριο λόγο φαίνεται να οφείλεται στην αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης (Διανέοσις, Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης, 2018).

Μεταβολή του Εισοδήματος

	2003-2009	2009-2014
Άνδρες	+13,9	-41,9
Γυναίκες	+14,8	-41,6

(Πηγή: (EU - SILC, 2016))

Παρατηρούμε πως κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, οι άνδρες αλλά και οι γυναίκες υπέστη σοβαρές απώλειες στα εισοδήματά τους. Φαίνεται πως οι γυναίκες βρίσκονταν σε μια πιο ευνοϊκή θέση από τους άνδρες καθώς υπήρχε μια μικρή αύξηση πριν την κρίση, παρ'όλο που μειώθηκαν έντονα, ακόμα και μετά την κρίση καθώς τα εισοδήματά των γυναικών μειώθηκαν ελάχιστα πιο λίγο από των ανδρών. Επιπλέον οι νέοι ήταν αυτοί που έχασαν το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός καθώς τα έτη 2009-2014 οι απώλειες έφτασαν στο -44,8%. Οι λιγότερες απώλειες φάνηκαν στις ηλικίες 65 και άνω που καταγράφηκε -33,5% όπου ήταν και το μικρότερο ποσοστό στα αντίστοιχα έτη. Ότι αφορά τα νοικοκυριά που είχαν τέκνα, φαίνεται πως περισσότερο επηρέασε τις οικογένειες όπου είχαν 2 παιδιά και λιγότερο αυτές που είχαν 3 και άνω, αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στα επιδόματα που χορηγήθηκαν στις τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες. Πιο συγκεκριμένα στις οικογένειες που είχαν 2 παιδιά για τα έτη 2009-2014 υπήρχε μείωση -42,4% ενώ για οικογένειες με τρία και περισσότερα παιδιά οι απώλειες ήταν -40,9%. Σχετικά με την μεταβολή που υπήρχε, οι απώλειες ήταν μεγαλύτερες στο υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο, όπου έφτασε το 45,1% ενώ για απόφοιτους δημοτικού και κάτω υπήρχε απώλεια 37,5%. Για τελειόφοιτους λυκείου το ποσοστό έφτασε το 42,8% και για τελειόφοιτους γυμνασίου 42,5% για τα πρώτα 7 έτη (EU - SILC, 2016).

Ανάγκες που δυσκολεύονται να καλύψουν τα νοικοκυριά για το 2013, σύμφωνα με τα στοιχεία της
Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας.

	2013
Ενοίκιο Κατοικίας	28,1 %
Ψώνια στο super market	22 %
Έξοδα ένδυσης και υπόδησης	30,7%
Δίδακτρα φροντιστηρίων	29,1%

(Πηγή : (ΕΛ.ΣΤΑΤ - SILC, 2013))

Πολλά νοικοκυριά μετά την κρίση αντιμετώπισαν έντονα προβλήματα και στάθηκαν αδύναμα να καλύψουν ανάγκες των παιδιών τους. Σύμφωνα με έρευνα που έκανε Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία που αφορούσε τις αλλαγές που υπήρχαν κατά την πρώτη πενταετία στα νοικοκυριά, φαίνεται πως τα ποσοστά μείωσης ήταν μεγάλα. Συγκεκριμένα η δυνατότητα συμμετοχής σε σχολικές δραστηριότητες, μειώθηκε κατά 68,7%, επίσης η δυνατότητα συμμετοχής τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής μειώθηκε περίπου κατά 36,8%, τα παιχνίδια εσωτερικού χώρου των παιδιών μειώθηκαν 4,7%, η δυνατότητα διοργάνωσης εκδηλώσεων (γενέθλια, γιορτές) μειώθηκε περίπου στο 31%. Τέλος, οι πιο σημαντικές μειώσεις φαίνονται στις πρωταρχικές ανάγκες όπως το φαγητό καθώς ένα γεύμα με κρέας ή ψάρι σε καθημερινή βάση μειώθηκε κατά 22% όπως και η δυνατότητα να τρέφονται με φρούτα και λαχανικά μια φορά την ημέρα μειώθηκε κατά 12,6%((ΕΛ.ΣΤΑΤ - SILC, 2013)).

Τέλος, περίπου το 93% έχει υποστεί μειώσεις του εισοδήματος τους κατά την περίοδο της κρίσης, περίπου το 40% των νοικοκυριών έχουν τουλάχιστον ένα μέλος άνεργο. Όπως και μεγάλο ποσοστό νοικοκυριών στέκονται αδύναμα στις πληρωμές προς το δημόσιο ή υπάρχουν μακρόχρονες καθυστερήσεις πληρωμών. Επίσης αγοράζουν προϊόντα κατώτερης ποιότητας για να καλύψουν πρωταρχικές ανάγκες, πιο συγκεκριμένα το 70% των νοικοκυριών έχουν περικόψει δαπάνες για τα τρόφιμα και το 92% μείωσε τις δαπάνες για είδη ένδυσης και υπόδησης.

Κεφάλαιο 3^ο

Ανεργία και Συνέπειες

3.1 Ανεργία

Η ανεργία είναι η κατάσταση ενός ατόμου που ενώ επιθυμεί και είναι ικανό να εργαστεί, αδυνατεί να βρει εργασία.

Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε από την Eurostat:

“ Άνεργοι είναι τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών που δεν εργάζονται, αναζητούν εργασία και είναι διαθέσιμοι για εργασία” (Eurostat).

Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat μακροχρόνιοι άνεργοι θεωρούνται:

“ α) Οι άνεργοι κάτω των 25 ετών με διάστημα ανεργίας πάνω από 6 συνεχείς μήνες και, β) Οι άνεργοι 25 ετών και άνω με διάστημα ανεργίας πάνω από 12 συνεχείς μήνες “ (Eurostat).

Σύμφωνα με τον ορισμό της Eurostat οικονομικά μη ενεργά άτομα θεωρούνται:

“Οικονομικά μη ενεργά άτομα είναι τα άτομα που δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό, με την έννοια ότι δεν είναι ούτε άνεργοι ούτε εργαζόμενοι” (Eurostat).

Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης. Να σημειωθεί εδώ πως η Ελλάδα ήταν μια από τις χώρες που αντιμετώπιζε και πριν την κρίση υψηλά επίπεδα ανεργίας, αλλά το επίπεδο ανεργίας κατά την διάρκεια της κρίσης και μετά από αυτή, αυξήθηκε σε μεγαλύτερα ποσοστά.

Στη συνέχεια παρατηρούμε πως τα αντίστοιχα ποσοστά κινήθηκαν για τους ανέργους, απασχολούμενους και μη ενεργό πληθυσμό και τέλος τα ποσοστά ανεργίας που καταγράφηκαν:

	Εργαζόμενοι	Άνεργοι	Οικονομικά Μη Ενεργοί	% Ανεργίας
2008	4.463.387	434.149	4.350.927	8,9
2009	4.457.657	505.110	4.323.071	10,2
2010	4.257.762	724.069	3.315.235	14,5
2011	3.888.026	<u>1.057.641</u>	3.346.487	21,4
2012	3.679.074	1.321.236	3.341.853	26,4

2013	3.482.274	<u>1.322.369</u>	3.358.452	27,5
2014	3.535.542	<u>1.236.570</u>	3.338.442	25,9
2015	3.649.367	1.149.716	3.267.161	24,0
2016	3.661.091	1.117.970	3.250.350	23,4
2017	3.754.400	990.299	3.252.388	20,8
2018	3.844.847	873.470	3.238.015	18,5
2019	3.898.007	758.886	3.252.811	16,3
2020	3.886.936	714.958	3.277.379	15,5
2021	4.075.808	596.067	3.176.044	12,8

(Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022))

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι υπάρχει μια συστηματική αύξηση των ανέργων, με εκείνη την πιο σημαντική του 2011 όπου οι άνεργοι άγγιξαν τους 1.057.641. Ωστόσο βλέπουμε πως το 2013-2014 υπάρχει μικρότερο επίπεδο αύξησης όπου το 2013 οι άνεργοι έφτασαν τους 1.322.369 και αντίστοιχα το 2014 ήταν 1.236.570. Τέλος παρατηρούμε μια μικρή συστηματική μείωση του ποσοστού ανεργίας από το 2014 έως το 2021, όπου το 2014 το ποσοστό ανεργίας ήταν 25,9%, το 2015 έφτασε το 24% , επίσης το 2016 ήταν 23,4%, το 2017 άγγιξε περίπου το 21%, το 2018 έφτασε 18,5 και αντίστοιχα το 2019 ανήλθε στο 16,3%, ενώ αισιόδοξο είναι το γεγονός ότι τα τελευταία δύο χρόνια καταγράφηκε έντονη μείωση της ανεργίας. Ωστόσο είναι σημαντικό να αναφερθούμε και στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό, όπου παρατηρούμε ότι το 2008 ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός ήταν 4.350.927 ενώ το 2019 ανήλθε στους 3.252.811. Η διαφορά τους είναι παραπάνω από το ένα εκατομμύριο και μπορούμε να συμπεράνουμε το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς, αναγκάστηκαν να εργαστούν, λόγω των συνθηκών.

Η συγκεκριμένη φάση της ανεργίας λόγω της κρίσης, αφορά την ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης. Πιο συγκεκριμένα:

Η ανεργία λόγω ανεπαρκούς ζήτησης σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δοθεί “είναι αυτή που προέρχεται από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στις φάσεις της ύφεσης και καθόδου του οικονομικού κύκλου. Είναι δηλαδή η αδυναμία της συνολικής ζήτησης της οικονομίας να απορροφήσει τη συνολική προσφορά εργατικού δυναμικού. Η διάρκεια της εξαρτάται από την διάρκεια του οικονομικού κύκλου” (Θεόδωρος, Παπαβασιλείου, & Χατζηανδρέου, 1990).

3.2 Επιπτώσεις στην υγεία

Η ανεργία συνδέεται άμεσα με την ψυχική υγεία των ατόμων. Μεγάλος αριθμός ερευνών παγκοσμίως έδειξε ότι υπάρχει έντονη συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής κατάστασης του ατόμου και του επιπέδου υγείας του. Σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οργανισμό Υγεία στις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος τα θανατηφόρα τροχαία φτάνουν στο 92%, καθώς και τα ποσοστά των θανάτων από καρκίνο φτάνουν το 70% στις συγκεκριμένες χώρες (Health at a Glance , 2013).

Η έρευνα και ανάλυση που πραγματοποίησε ο Paul, Geithner και Moser, έδειξε πως οι εργαζόμενοι βιώνουν πιο σπάνια ψυχικές διαταραχές, σε σύγκριση με τους άνεργους, πιο αναλυτικά οι εργαζόμενοι παρουσιάζονται στο 16% ενώ οι άνεργοι στο 34%. Εμφανίζοντας συμπτώματα κατάθλιψης, άγχους, ψυχοσωματικά συμπτώματα και χαμηλή αυτοεκτίμηση (Paul, Geithner, & Moser, 2009).

Σύμφωνα με την μελέτη του Γιωτάκου και άλλων οι οποίοι ερεύνησαν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχική υγεία, συγκεκριμένα, για την πιθανή σχέση μεταξύ μέσων αποδοχών και ανεργίας των τελευταίων ετών , με τους συγκεκριμένους δείκτες της ψυχικής υγείας:

Αυτοκτονίες
Θνησιμότητα
Ανθρωποκτονίες
Εισαγωγές σε ψυχιατρικές κλινικές
Διαζύγιο κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.
Επισκέψεις σε εξωτερικά ιατρεία και επείγοντα σε ψυχιατρικές κλινικές

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε από τον Σεπτέμβρη έως τον Οκτώβρη του 2010 από τη βάση δεδομένων της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και των βάσεων δεδομένων από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής το Αιγινήτειο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο, το Νοσοκομείο Ευαγγελισμός και το Γενικό Κρατικό Αθηνών. Συγκεκριμένα, οι δείκτες ψυχικής υγείας οι οποίοι ταυτίζονταν και φαινόταν να έχουν κάποια σχέση με τους οικονομικούς δείκτες είναι ο αριθμός των διαζυγίων , οι αυτοκτονίες , οι ανθρωποκτονίες, επισκέψεις σε εξωτερικά ιατρεία και τμήματα επειγόντων περιστατικών των ψυχιατρικών κλινικών. Μέσα από την συγκεκριμένη έρευνα παρατηρήθηκε επίσης ότι οι αυξημένες αυτοκτονίες συνδέονται άμεσα με το χαμηλότερο μέσο εισόδημα, ενώ αντίθετα ένα υψηλότερο μέσο εισόδημα συνδέεται με λιγότερους θανάτους σε ανθρώπους 15-70 ετών. Επιπλέον, παρατηρήθηκε η ύπαρξη ταύτισης ανάμεσα στις ανθρωποκτονίες

και την ανεργία, όμως είναι σημαντικό να τονιστεί ότι δεν συνδέθηκε και με τον αριθμό αυτοκτονιών. (Γιωτάκος και άλλοι, 2011).

Επιπλέον από ορισμένες έρευνες που πραγματοποίησε η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, φάνηκε πως κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα αυξήθηκαν οι αυτοκτονίες, ο αριθμός διαζυγίων, η ενδοοικογενειακή βία, η κατάθλιψη, τα προβλήματα αυτοσεβασμού. Πιο συγκεκριμένα στην έρευνα που αφορούσε τα προβλήματα υγείας το 2009, το ποσοστό που αντιμετώπιζε χρόνια κατάθλιψη, ήταν 2,6 %, ενώ αντίστοιχα το 2014 ανήλθε στο 4,7%. Στην συνέχεια, όσον αφορά κάποιο εγκεφαλικό επεισόδιο η έρευνα έδειξε, ότι το 2009 το ποσοστό ήταν στο 1,7% ενώ αντίστοιχα το 2014 ήταν στο 2,1%, καθώς και τα εμφράγματα στην χώρα μας το 2009 ήταν σε ποσοστό 1,4 ενώ το 2014 αυξήθηκαν στο 2,1%. Σύμφωνα, με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, οι θάνατοι από αυτοκτονίες ανήλθαν στους 533 το 2013.

Παρακάτω θα δούμε την έρευνα που πραγματοποίησε η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία σχετικά με τις αυτοκτονίες:

ΑΙΤΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Αυτοκτονίες	382	373	391	377	477	508	533

Θάνατοι από αυτοκτονίες για τα έτη 2000 και 2008-2013

(Πίνακας : (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2013))

Σύμφωνα με τα συγκεκριμένα στοιχεία παρατηρούμε αύξηση κατά 6,5% των αυτοκτονιών το 2012 σε σύγκριση με το 2011, ενώ παράλληλα αυξήθηκε σε 4,9% το 2013.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΩΝ	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80-84	85+	
Σύνολο	533	1	7	22	34	40	36	43	61	49	63	48	34	30	29	19	17
Άνδρες	425	0	7	18	27	28	27	34	51	40	52	38	23	28	20	18	14
Γυναίκες	108	1	0	4	7	12	9	9	10	9	11	10	11	2	9	1	3

Αριθμός αυτοκτονιών, κατά φύλο και ηλικία για τα έτη 2000 και 2008-2013:

(Πίνακας : (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2013))

Όπως αναφέρει ο Κακουλίδης ο οποίος είναι ψυχίατρος-ψυχοθεραπευτής, το 2009 υπήρξε στην Ελλάδα κατά μέσο όρο την ημέρα μία αυτοκτονία. Το 2010 παρατηρήθηκαν δύο. Ο διπλασιασμός αυτός οφείλεται κατά κύριο λόγο στην οικονομική κρίση αφού τα θύματα είναι κυρίως άνεργοι και επιχειρηματίες που αυτοκτονούν.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης μας επισημαίνει πως η αύξηση της ανεργίας κατά 4%, αυξάνει τις αυτοκτονίες κατά 6%.

Το 2008 η χώρα μας βρισκόταν στην 84η θέση παγκοσμίως με συχνότητα 2,8 / 100.00 κατοίκους. Μετά την αύξηση του 2010 ανεβαίνει στο 5,7 περίπου, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από το 10/100.000 της Ιταλίας, Ολλανδίας, Ισπανίας. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρει το πρόβλημα είναι σοβαρό καθώς ο διπλασιασμός σε ένα έτος είναι αρνητικό ρεκόρ.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι απόπειρες αυτοκτονίας είναι 3 φορές συχνότερες στις γυναίκες ενώ οι άνδρες επιτυγχάνουν τον θάνατο 3 φορές περισσότερο από αυτές. Φαίνεται ότι οι απόπειρες αυτοκτονίας, είναι πιο αποδεκτές σαν αντίδραση διαμαρτυρίας στις γυναίκες. Έχει παρατηρηθεί ότι το 90% των αυτοχειρών έχουν κάποια σωματική ή ψυχική νόσο (κυρίως κατάθλιψη). Εάν εστιάσουμε την προσοχή μας στις αυτοκτονίες που προκαλούνται από την ανεργία, τις πτωχεύσεις, την οικονομική ανέχεια, θα παρατηρήσουμε ότι:

Η οικονομική καταστροφή έχει χαρακτηριστικά ενός συνεχούς και παρατεταμένου stress, και φυσικά το μόνο σίγουρο είναι ότι δεν είναι εφικτό να ανακάμψει γρήγορα κάποιος που έχει πληγεί από την οικονομική κρίση. Όπως έδειξαν πολλά πειράματα και πολλές έρευνες αναφέρουν ότι το συνεχόμενο stress είναι ψυχοφθόρο για τον ανθρώπινη ψυχολογία. Η οικονομική κρίση επηρεάζει συνήθως και τις κοινωνικές, οικογενειακές, προσωπικές σχέσεις. Ο έγγαμος βίος συχνά κλονίζεται, οι φιλίες αποδεικνύονται λιγότερες ή ανύπαρκτες, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον περιορίζεται. (Κακουλίδης, 2019).

Επιπλέον είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη σωματική και ψυχική υγεία είναι περισσότερο περίπλοκες διότι επηρεάζετε και στις καθημερινές συνήθειες οι οποίες είναι επικίνδυνες για τον άνθρωπο, ορισμένες από αυτές είναι:

- Διατροφή και η φυσική άσκηση: Σε περιόδους οικονομικής κρίσης έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν αλλαγές στις διατροφικές συνήθειες, αυτό κατά κύριο λόγο οφείλεται στη μείωση του εισοδήματος και κατ' επέκταση στη μείωση τόσο του μεγέθους όσο και της ποιότητας των προϊόντων που επιλέγουν να αγοράσουν τα νοικοκυριά. Αυτό που επίσης παρατηρείτε είναι ότι τα υγιεινά τρόφιμα πολλές φορές είναι ακριβότερα, με αυτό τον τρόπο μεγάλος αριθμός ατόμων επιλέγει το οικονομικότερο που αυτό συνήθως είναι επεξεργασμένη τροφή αντί του υγιεινού. Ωστόσο από την άλλη πλευρά έχει φανεί ότι τα ποσοστά παχυσαρκίας πέφτουν σε περιόδους οικονομικής κρίσης διότι αδυνατούν τα άτομα να αγοράσουν επιπλέον τροφή έξω από το σπίτι. Ταυτόχρονα η φυσική δραστηριότητα φαίνεται πως μειώνεται στη φάση της ύφεσης που αυτό το φαινόμενο οφείλεται περισσότερο στη μείωση του ελεύθερου χρόνου αλλά και στη ψυχολογική κατάσταση του ατόμου η οποία επηρεάζεται αρνητικά. Σύμφωνα με έρευνα που στόχο είχε να δείξει τις διατροφικές συνήθειες στις ΗΠΑ σε περιόδους κρίσεως παρατηρήθηκε σημαντική πτώση τόσο στο γάλα όσο και στα πουλερικά, στο κόκκινο κρέας και στα γλυκά ενώ από την άλλη πλευρά υπάρχει αύξηση στα λαχανικά και στα αυγά (Lahart, 2009).
- Κατανάλωση αλκοόλ: Η κατανάλωση αλκοόλ έχει φανεί ότι επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από οικονομική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης η ανεργία επηρεάζει την ψυχολογία του ατόμου με άγχος, νεύρα, στρες που αυτό πολλές φορές οδηγεί στην κατανάλωση οινοπνεύματος. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι τα άτομα που εργάζονται συνήθως προσπαθούν και πετυχαίνουν να μην ξεπερνούν τα όρια ενώ αντίθετα τα άνεργα άτομα συχνά εμφανίζουν δείγματα

αλκοολισμού. Άρα η εργασία μπορεί να θεωρηθεί σημαντικός παράγοντας στην ποιότητα υγείας του ατόμου.

- Κάπνισμα: Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι το κάπνισμα αυξάνεται στα άτομα κατά τις περιόδους της οικονομικής κρίσης. Αυτό κατά κύριο λόγο συμβαίνει διότι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης τα άτομα και ειδικά οι άνεργοι και οι εργαζόμενοι οι οποίοι έχουν χάσει μεγάλο μέρος του μισθού τους εμφανίζουν άγχος, στρες, νεύρα και ψάχνουν υποσυνείδητα τρόπους να ηρεμήσουν, ένας από αυτούς τους τρόπους μπορεί να θεωρηθεί και το τσιγάρο το οποίο πολλές φορές έχει αναφερθεί ως αντιαγχωτικό και αντικαταθλιπτικό.
- Ουσίες: Όπως συμβαίνει και στα παραπάνω, πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι κατά τις περιόδους οικονομικής ύφεσης αυξάνονται τα ποσοστά των ατόμων που γίνονται χρήστες ουσιών. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο μεγάλο αριθμό των ατόμων που έχουν πληγεί από αυτή την οικονομική κρίση και δεν μπορούν να διαχειριστούν τις συνέπειες που τους έχουν προκληθεί.

3.3 Επιπτώσεις στην οικογένεια

Η οικονομική κρίση έχει προκαλέσει πολλά προβλήματα τόσο στα ελεύθερα ζευγάρια όπου παρατηρούμε συρρίκνωση του θεσμού του γάμου, με την καθυστέρηση ή την αναβολή γάμων εξαιτίας της ανασφάλειας που δημιουργείτε, όσο και σε παντρεμένα ζευγάρια που οδηγούνται πολλές φορές στα πρόθυρα διαζυγίου. Άσχετα από τα έντονα οικονομικά προβλήματα που περνούν αρκετές οικογένειες στη χώρα μας στα περισσότερα ζευγάρια που επηρεάζονται από την οικονομική κρίση, δημιουργούνται και έντονα ψυχικά προβλήματα, με το αίσθημα της μειονεξίας και της ανασφάλειας να κυριαρχεί, προκειμένου να τα βγάλουν πέρα από τις καθημερινές ανάγκες και υποχρεώσεις. (Κυπραίου, 2020)

Πολλές φορές παρατηρούμε το φαινόμενο της εγκατάλειψης οικογενειακής στέγης ή την περίεργη συμπεριφορά π.χ. τάσεις αυτοκτονίας από γυναίκες ή άνδρες. Επίσης, συχνά παρατηρείτε ότι το φαινόμενο οφείλεται στην μη ύπαρξη αντοχής και ικανότητας να διαχειριστούν και να φέρουν εις πέρα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν όπως να συντηρήσουν την οικογένειά τους. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα ατόμων που η καταρράκωση και η απογοήτευση του «εγώ» τους έχει οδηγήσει σε ακραίες καταστάσεις.

Όστόσο αρκετά παιδιά είναι αναγκασμένα να αναλαμβάνουν υποχρεώσεις των γονιών τους. Πιο συγκεκριμένα, στην εποχή μας πολύ συχνά παρατηρούμε παιδιά, να αναγκάζονται να ενηλικιώνονται πρόωρα χωρίς να το έχουν διαλέξει οι ίδιοι, ωστόσο οι συνθήκες να τους πιέζουν να προσαρμοστούν στην νέα πραγματικότητα. Αυτή η γρήγορη ενηλικίωση έχει ως συνέπεια πολλές φορές να μην τους επιτρέπει να αποκτήσουν την απαραίτητη μόρφωση μέσα από την εκπαίδευση που είναι αναγκαία γιατί είναι αναγκασμένοι να εργαστούν και να συμβάλουν με το εισόδημα τους. Όστόσο, η οικονομική ανασφάλεια που αντιμετωπίζουν πολλά ζευγάρια έχει ως αποτέλεσμα να τους αναγκάζει να ζουν κάτω από την ίδια στέγη παρά την θέληση τους, χωρίς ουσιαστικά να έχουν αισθήματα ο ένας για τον άλλον, με αποτέλεσμα να επιβαρύνουν την ψυχική τους υγεία που μπορεί να οδηγήσει σε ακραίες καταστάσεις όπως της κακοποίησης ανηλίκων, της

οικογενειακής βίας κ.ά. Η συνεχόμενη σύγκρουση του ζευγαριού και των μελών της οικογένειας που υποχρεούνται να μείνουν μαζί με σκοπό να μοιράζονται τα έξοδα του νοικοκυριού έχει ανεπανόρθωτα αποτελέσματα, όχι μόνο για την ψυχική κατάσταση του ζευγαριού αλλά ακόμα περισσότερο για τα παιδιά , τα οποία σε μεγάλο βαθμό μελλοντικά μπορεί να εξωτερικεύσουν τα νεύρα με επιθετικότητα, απομόνωση, κατάθλιψη, μαθησιακές δυσκολίες κ.ά. (Κυπραίου, 2020)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ παρατηρούμε σταδιακή αύξηση στα διαζύγια από το 2008. Πιο συγκεκριμένα:

Πίνακας 1. Διαζύγια, 2008 και 2015 - 2017

2008	2015	2016	2017	Ετήσια μεταβολή 2016/2015 (%)	Ετήσια μεταβολή 2017/2016 (%)	Δεκαετής μεταβολή 2017/2008 (%)
13.163	15.600	11.013	19.190	-29,4	74,2	45,8

(Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022))

Πίνακας 2. Αναλογία γάμων και διαζυγίων ανά 1.000 κατοίκους, 2005 - 2017

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Αναλογία γάμων και διαζυγίων ανά 1.000 κατοίκους	5,5	5,2	5,5	4,8	5,3	5,1	5,0	4,5	4,7	4,9	5	4,6	4,7
Αναλογία γάμων ανά 1.000 κατοίκους	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,5	1,3	1,4	1,0	1,8

(Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2022))

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποίησε η ΕΛΣΤΑΤ το 2017 τα διαζύγια ανήλθαν στα 19.190 έναντι 11.013 το 2016, αύξηση περίπου 74,2%. Ωστόσο στα στοιχεία θα πρέπει να σημειωθεί η αποχή των δικηγόρων κατά το Α' εξάμηνο του 2016, η οποία επηρέασε την πτώση του των συγκεκριμένων αποφάσεων που εκδόθηκαν. Επιπλέον, η αναλογία μεταξύ διαζυγίων και γάμων ανά 1.000 άτομα κατά το έτος 2017 είναι 4,7 και 1,8, αντίστοιχα. Ο μέσος όρος διαζυγίων μεταξύ 2014 έως 2017 ανέρχεται στα 15.058 διαζύγια, έναντι 51.637 γάμων. Επιπλέον, η συγκεκριμένη έρευνα έδειξε ότι το 2017 τα περισσότερα διαζύγια προήλθαν από άτομα ηλικίας 40 – 44 ετών (γυναίκες 18,2% και

άνδρες 16,6%), ακολούθησαν για τους άνδρες οι ηλικιακές ομάδες 45 έως 49 (16,3%) και για τις γυναίκες 35 –39 (17,3%).

3.4 Μετανάστευση

Ως διαρροή επιστημονικού προσωπικού συμφώνα με τους (Beine, Docquier, & Rapoport, 2008) ορίζεται η «*διεθνής μεταφορά πόρων υπό την μορφή ανθρώπινου κεφαλαίου και υψηλά εκπαιδευμένου προσωπικού από τις λιγότερο αναπτυγμένες προς τις αναπτυγμένες χώρες*». (Λαμπριανίδης, 2010)

Ωστόσο υπάρχει ακόμα ένας ορισμός σχετικά με τον όρο brain-drain όπου έδωσε ο Καραμήτρος (2008) που ορίζει «*διαρροή επιστημονικού προσωπικού*» ως εξής: Πρόκειται για την μαζική μετανάστευση ανθρώπων οι οποίοι έχουν αρκετά υψηλή εκπαίδευση ή ειδίκευση όπως για παράδειγμα επιστήμονες, τεχνίτες ή εργάτες από λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες προς τις ανεπτυγμένες χώρες. Σύμφωνα πάλι με τον ίδιο, η διαρροή επιστημονικού προσωπικού μπορεί να χαρακτηριστεί ως κατάρρα, καθώς για την εκπαίδευση αυτού του ανθρώπινου δυναμικού έχουν επενδυθεί σημαντικά ποσά, των οποίων τα αποτελέσματα καρπώνεται κάποια άλλη χώρα, η οποία δεν συνέβαλε στη χρηματοδότηση των σπουδών τους με κανέναν τρόπο. Επίσης, αναφέρει ότι η συγκεκριμένη επένδυση είναι ζημιογόνος αν ο μετανάστης δεν επιστρέψει ποτέ στη χώρα του και στέλνει μόνο εμβάσματα. (Καραμήτρος, 2008)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, οι Έλληνες πτυχιούχοι κατά την περίοδο 2008-17 κυμάνθηκαν από 91.250 έως 123.289. Συνεπώς ένα ποσοστό της τάξης του 5,9% έως 8% των Ελλήνων πτυχιούχων έφυγε από την τη χώρα την περίοδο 2008-2017 και παραμένει στο εξωτερικό έως σήμερα.

Σημαντική μετανάστευση υπήρξε προς την Γερμανία καθώς και το Ηνωμένο Βασίλειο. Πιο συγκεκριμένα η μετανάστευση προς την Γερμανία το 2010 ήταν παραπάνω από 12.000 ενώ το 2012 ανήλθαν στους 32.660 ταυτόχρονα στο Ηνωμένο Βασίλειο μετανάστευσαν 12.022 άτομα το 2015 σε αντίθεση με το 2008 που είχαν μεταναστεύσει περίπου 3.000. Περίπου το 90% αυτών κυμαινόταν στις ηλικίες 18-44 ετών. Όπου παρατηρήθηκε υψηλή άνοδο στον Καναδά στις ηλικίες 45-59. Επίσης το 2010 χορηγήθηκαν περισσότερες από 1.500 άδειες παραμονής με καθεστώς μόνιμου κατοίκου στις ΗΠΑ σε Έλληνες υπηκόους ενώ στα έτη 2010-2014 έχουν δοθεί παραπάνω από 6.000 άδειες. Επίσης στη Αυστραλία φαίνεται να επέλεξε να μεταναστεύσει μεγάλος αριθμός ατόμων, και πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκαν κατ' έτος περίπου 9.000 μετανάστες. Επίσης αυξήθηκαν οι μεταναστευτικές ροές προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, όπου από τους 1.500 που ήταν το 2010 αυξήθηκαν στους 3.352 το 2013. Στο Λουξεμβούργο μετά την κρίση περίπου 2.500 Έλληνες εργάζονταν εκεί ενώ και στην Γαλλία περίπου 15.000 άτομα. Επιπλέον μετά την κρίση περίπου 5.000 αποφάσισαν να μεταναστεύσουν στο Βέλγιο, ενώ ταυτόχρονα στην Ολλανδία πριν το 2010 οι Έλληνες ήταν περίπου 16.000, σήμερα είναι περισσότεροι από 24.000. Όπως είναι φυσικό πολλοί επέλεξαν να μεταναστεύσουν στην Κύπρο και πιο συγκεκριμένα παραπάνω από 30.000 έχουν πάρει άδεια εργασίας. Επίσης στην Αυστρία από το 2010-2015 μετανάστευσαν περίπου 6.000 Έλληνες ενώ στην Δανία το 2010 μετανάστευσαν περίπου 900 άτομα. Επιπλέον, στην Ελβετία αποφάσισαν να εργαστούν

περίπου 5.000 Έλληνες με υψηλή μόρφωση και τέλος, περίπου 30 άτομα αποφάσισαν να μετακινηθούν προς την Κούβα. (tvxs, 2016)

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσίασε η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία τα πρώτα οχτώ χρόνια, 699.118 άτομα είτε επέλεξαν είτε αναγκάστηκαν να φύγουν από την Ελλάδα. Παρακάτω θα δούμε τον αριθμό ατόμων που έφυγαν ανά έτος και ανά φύλο:

<u>Ανά Έτος:</u>										
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
43.044	43.686	62.041	92.404	124.694	117.094	106.804	109.351	106.535	103.327	103.049

(Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2018))

<u>Ανά Φύλο</u>										
Άνδρες										
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
24.112	24.635	32.948	58.975	80.534	74.964	66.938	65.265	60.396	58.569	58.402
Γυναίκες										
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
18.932	19.051	29.093	33.429	44.160	42.130	39.866	44.086	46.139	44.758	44.647

(Πηγή: (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2018))

Παρατηρούμε ότι το 2012 ήταν το έτος με το μεγαλύτερο κύμα μετανάστευσης, καθώς ο αριθμός έφτασε τους 124.694 από τους οποίους οι 80.534 ήταν άνδρες. Όπως επίσης παρατηρούμε ότι τα μεγαλύτερα ποσοστά μετανάστευσης όλα τα έτη καταγράφηκαν από άνδρες.

3.5 Εγκληματικότητα

Οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, όπως οι οικονομικές ανισότητες, η φτώχεια και η ανεργία, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με την βία, την εγκληματικότητα, όπως επίσης την δημόσια υγεία. Σύμφωνα με μελέτες που έχουν γίνει έχει αποδειχτεί ότι τα ποσοστά εγκληματικότητας αυξάνονται σε μεγάλο βαθμό σε περιόδους ύφεσης και αντίθετα, μειώνονται σε φάσεις ανάκαμψης της οικονομίας.

Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιήθηκε μια έρευνα σχετικά με τις αιτίες και πιο συγκεκριμένα τις ψυχοκοινωνικές αιτίες της εγκληματικότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες ψυχικής κυρίως υγείας που επηρεάζουν άμεσα και σε μεγάλο βαθμό στην εγκληματικότητα, όπως για παράδειγμα η παρορμητικότητα, αντικοινωνική προσωπικότητα, η επιθετικότητα τα νεύρα η γρήγορη αλλαγή συμπεριφοράς όπως και πολλές άλλες ψυχικές διαταραχές. Έχουν επίσης βρεθεί άμεσες σχέσεις έντονου επηρεασμού της εγκληματικότητας με συγκεκριμένους κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες, όπως η ανεργία, η φτώχεια, το χαμηλό επίπεδο ζωής τα οποία σχετίζονται άμεσα με το βαθμό βίας. Επομένως είναι λογικό σε περίπτωση έντονης αρνητικής μεταβολής του οικονομικού κύκλου να παρατηρούνται φαινόμενα αυξημένης εγκληματικότητας, όπως και σε περιόδους οικονομικής ύφεσης παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της φτώχειας, της ανεργίας σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Αρκετές αποδείξεις υπάρχουν πάνω στο συγκεκριμένο θέμα ότι ουσιαστικά η αύξηση της εγκληματικότητας οφείλεται κατά κύριο λόγο σε οικονομικούς παράγοντες και αντίστοιχα μειώνονται σε φάσεις ανάκαμψης της οικονομίας.

Σύμφωνα με την έρευνα ο μακροοικονομικός παράγοντας που συνδέεται περισσότερο με την εγκληματικότητα έχει διερευνηθεί ότι είναι ο παράγοντας της ανεργίας διότι δημιουργεί πιο έντονα το κίνητρο για παρανομία. Την συνεχόμενη αυξητική τάση κατά τα χρόνια της κρίσης μπορούμε να την παρατηρήσουμε εάν δούμε καλύτερα τους δείκτες οι οποίοι διπλασιάστηκαν κατά τα χρόνια της οικονομικής κρίσης ανάμεσα στο 2007 και 2010 με τον συνολικό αριθμό να ανέρχεται το 2010 στο 52.088.

Σε μελέτη που πραγματοποιήθηκε στις καταγεγραμμένες εγκληματικές ενέργειες από το τμήμα καταγραφής και ανάλυσης εγκλημάτων του αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, παρατηρήθηκε έντονη αυξητική τάση της εγκληματικότητας μετά το 2008. Ωστόσο, σε μια άλλη σύγκριση που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των ετών 2008, 2010, 2012 και 2014 με βάση στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), παρατηρήθηκε συνεχόμενη σημαντική αυξητική τάση τα πρώτα χρόνια (από $445,25 \pm 104,43$ το 2008 σε $692,51 \pm 118,00$ το 2010). Επιπλέον σύμφωνα με τα αποτελέσματα όσον αφορά τους τύπους εγκλημάτων, στις συγκεκριμένες μελέτες καταγράφηκε σημαντική αύξηση όπου παρουσιάστηκε μεταξύ 2008 και 2011 σε απάτες, εκβιασμούς, ανθρωποκτονίες, ληστείες, διαρρήξεις και κλοπές. Επιπλέον την πρώτη εξαετία δηλαδή από το 2008 έως το 2014 παρουσιάστηκε έντονη συνεχής αυξητική τάση σε απάτες, παράνομη οπλοκατοχή,

ληστείες, κλοπές/ διαρρήξεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό όπως ήταν αναμενόμενο εμφανίστηκε στις ληστείες και ακολουθούσε η αύξηση στις ανθρωποκτονίες.

Σε έρευνα που εξέτασε λεπτομερώς τη θνησιμότητα λόγω ανθρωποκτονιών κατά τη διάρκεια της κρίσης στην Ελλάδα, παρατηρήθηκε αύξηση του δείκτη την περίοδο 2008 έως 2012 σε 1.49 σε αντίθεση με το 2003 έως το 2008 σε 1.11 ανά 100.000 κατοίκους. Επιπλέον, από άλλη μελέτη διαπιστώθηκε αύξηση περίπου 38% στα χρόνια της οικονομικής κρίσης σε σύγκριση με τα δεδομένα προ κρίσης, πιο συγκεκριμένα φάνηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης θυμάτων ήταν άνδρες περίπου 45% νεαρής ηλικίας 20-34 ετών ή ηλικιωμένοι (μεγαλύτεροι από 80 ετών, 69%). Σύμφωνα με τα στοιχεία και τους αντίστοιχους δείκτες της ΕΛΣΤΑΤ για άλλους τύπους εγκλημάτων, διαπιστώνεται αύξηση στις κλοπές περίπου 41% και των διαρρήξεων κατά 47% μετά την κρίση, ενώ επίσης κατά τις ίδιες περιόδους υπήρξε αύξηση των ληστειών κατά 101%. Πιο συγκεκριμένα, με τα στοιχεία των καταγεγραμμένων από την αστυνομία εγκλημάτων βρέθηκαν τα εξής την πρώτη τριετία: ληστείες 27,2%, κλοπές και διαρρήξεις 20,9%, ανθρωποκτονίες 15,3%, ωστόσο παρατηρήθηκε μείωση των βιασμών κατά 21,9%. Τέλος, παρατηρούμε ότι όλων των ειδών τα εγκλήματα είτε κατά της ιδιοκτησίας είτε τα βίαια εγκλήματα παρουσίασαν έντονη αύξηση κατά τα πρώτα χρόνια της ελληνικής οικονομικής κρίσης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσίευσε η Ελληνική Αστυνομία την πρώτη 6-ετία:

Εγκλήματα	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ανθρ/νίες	143	155	184	165	141	105
Βιασμοί	214	219	172	167	149	134
Επαιτεία	1.253	1.200	1.118	961	2.318	2.324
Κυκλ. Παραχ/νων	–	3.465	4.870	4.624	5.796	6.132
Λαθρεμπόριο	150	140	363	828	1.365	1.497
Ναρκωτικά	–	8.715	10.203	10.249	10.120	10.675

Παραβ. ν. Περί όπλων	–	3.072	3.677	4.580	7.223	5.549
Πνευμ.ιδ.	1.079	358	731	752	544	410
Πλαστ/φία	7.618	9.021	3.485	2.958	2.519	2.931
Σεξ.εκμετ.	647	616	312	599	665	378
Κλοπές/διαρρήξεις	72.658	90.939	96.925	87.912	74.538	68.691
Κλοπές τροχοφόρων	26.711	27.608	32.242	31.166	28.801	24.986
Ληστείες	4.708	6.097	6.636	5.992	4.919	3.800

Πηγή: (Ελληνική Αστυνομία, 2016)

Κεφάλαιο 4ο

Ερευνητικό Μέρος

Η προσωπική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια, της παρούσα εργασίας αφορά την προσωπική κατάσταση των ατόμων, τι ρόλο έπαιξε η οικονομική κρίση στη ζωή τους, κατά πόσο τους επηρέασε στην επαγγελματική δραστηριότητα τους, την σχέση τους με τους ανθρώπους, και την ψυχολογία τους. Τέλος, την άποψη τους για την οικονομική ανάκαμψη της χώρας, και αν έχουν σκεφτεί το ενδεχόμενο μετανάστευσης. Το δείγμα δεν ήταν αντιπροσωπευτικό, διότι αφορούσε ελάχιστο αριθμό, πιο συγκεκριμένα 101 άτομα. Λόγω της πανδημίας που υπάρχει ήταν δύσκολη η διανομή του συγκεκριμένου ερωτηματολογίου. Διανεμήθηκε σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, σε ομαδικές όπου οι συμμετέχοντες είναι φοιτητές του Διεθνές Πανεπιστημίου Ελλάδος και σε προσωπικά άτομα. Οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου απαντήθηκαν σε διάστημα 28 ημερών.

4.1 Απαντήσεις Ερωτηθέντων

Παρουσίαση και Ανάλυση των δεδομένων:

- 1^η Ερώτηση → Φύλο

	Αρ. Ατόμων	%
Άνδρας	39	38,6%
Γυναίκα	62	61,4%

Ο μεγαλύτερος αριθμός απαντήσεων δόθηκε από γυναίκες, με ποσοστό 61,4%

- 2^η Ερώτηση → Ηλικία

	Αρ. Ατόμων	%
18-28	68	67,3%
29-39	17	16,8%
40-50	12	11,9%
Άνω των 50	4	4%

Ο μεγαλύτερος αριθμός απαντήσεων αφορούσε ηλικίες 18-28. Ενώ μόλις 16 άτομα απάντησαν από ηλικίες 40 χρονών και άνω.

- 3^η Ερώτηση → Επίπεδο Σπουδών

	Αρ. Ατόμων	%
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	3	3%
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	41	40,6%
Κάτοχος Βασικού Πτυχίου Σπουδών	42	41,6%
Μεταπτυχιακές Σπουδές	11	10,9%
Διδακτορικές Σπουδές	-	-
Άλλο	4	4%

Το 41,6% είναι κάτοχοι βασικού πτυχίου, ενώ ταυτόχρονα το 40,6% είναι τελειόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Μόνο το 10,9% έχουν πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές.

- 4^η Ερώτηση → Οικογενειακή Κατάσταση

	Αρ. Ατόμων	%
Έγγαμος	19	18,8%
Άγαμος	82	81,2%

- 5^η, 6^η & 7^η Ερώτηση →

α) Έχετε τέκνα;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	19	18,8%
Όχι	82	81,2%

β) Αν ναι, πόσα;

	Αρ. Ατόμων	%
Ένα τέκνο	5	26,3%
Δύο τέκνα	13	68,4%
Τρία τέκνα	1	5,3%
Τέσσερα και άνω	-	-

γ) Έχετε μειώσει τις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών σας, λόγω της οικονομικής κρίσης;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	4	22,2%
Όχι	11	61,1%
Όχι, αλλά ίσως χρειαστεί να το κάνω	3	16,7%

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων είναι άγαμοι, ενώ αυτοί που έχουν τέκνα είναι 19 άτομα. Μόλις 13 άτομα έχουν δύο τέκνα ενώ με τρία παιδιά είναι μόνο ένας και με ένα τέκνο 5 ερωτηθέντες.

- 8^η Ερώτηση → Πιστεύετε πως είναι ένας σημαντικός παράγοντας η οικονομική κρίση στη δημιουργία οικογένειας;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	96	95%
Όχι	5	5%

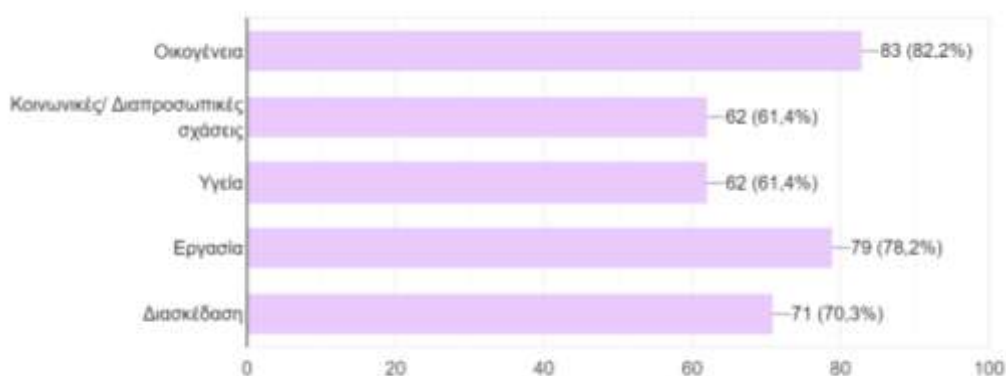
Το μεγαλύτερο ποσοστό που δόθηκε στην ερώτηση, εάν είναι σημαντικός παράγοντας η οικονομική κρίση για την δημιουργία οικογένειας απάντησε ναι με ποσοστό 95% δηλαδή 96 άτομα.

- 9^η Ερώτηση → Υπάρχουν άνεργα μέλη στην οικογένεια σας;

	Αρ. ατόμων	%
Όχι	47	46,5
Ναι, ένα άτομο	36	35,6
Ναι, παραπάνω από ένα	18	17,8
Όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας μου είναι άνεργα	-	-

Στην ερώτηση αν υπάρχουν άνεργα μέλη στην οικογένεια, το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων απάντησε όχι, ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ναι ένα άτομο.

- 10^η Ερώτηση → Ποιους τομείς επηρέασε περισσότερο η οικονομική κρίση; (Μπορείτε να απαντήσετε σε περισσότερες από μία)

Το 82,2 % δηλαδή 83 άτομα δήλωσαν πως επηρέασε η οικονομική κρίση την οικογένεια, ενώ το αμέσως επόμενο με 78,2% δηλαδή 79 άτομα δήλωσαν την εργασία.

- 11^η Ερώτηση → Πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση την επαγγελματική σας δραστηριότητα;

	Αρ. Ατόμων	%
Καθόλου	8	7,9%
Λίγο	29	28,7%
Αρκετά	41	40,6%
Πολύ	16	15,8%
Πάρα πολύ	7	6,9%

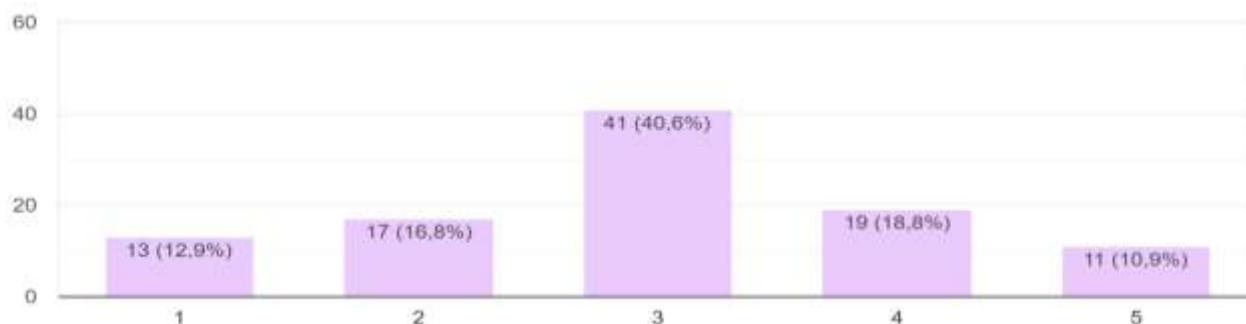
- 12^η Ερώτηση → Δραστηριοποιήστε στην αρχική σας επαγγελματική επιλογή;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	42	41,6%
Όχι	59	58,4%

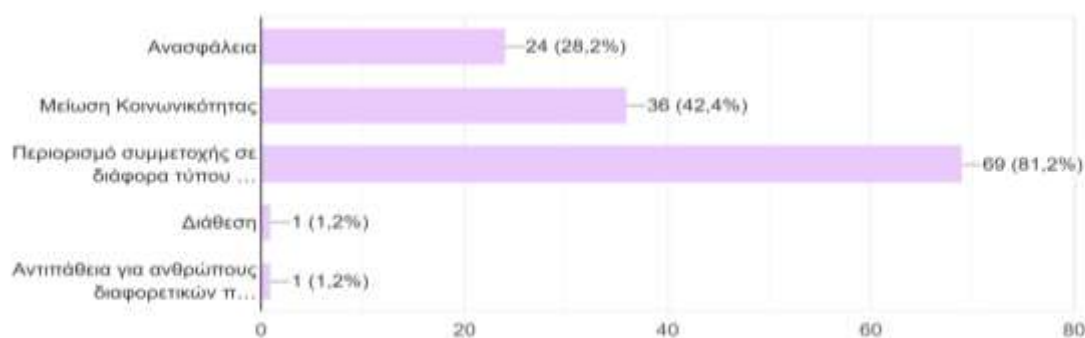
Στην ερώτηση εάν έχει επηρεαστεί και πόσο η επαγγελματική δραστηριότητα το 40,6% δηλαδή 41 άτομα απάντησαν αρκετά. Ωστόσο σε ποσοστό 58,4% δηλαδή 59 άτομα δεν δραστηριοποιούνται στην αρχική τους επαγγελματική επιλογή.

- 13^η & 14^η Ερώτηση →

α) Η οικονομική κρίση επηρεάζει τις σχέσεις σας με τους ανθρώπους; (Με τη χρήση της αρίθμησης, όπου 1= Καθόλου, 5= Πάρα πολύ)

β) Αν ναι, με ποίο τρόπο; (Μπορείτε να απαντήσετε σε παραπάνω από μία ερώτηση)

Ο επηρεασμός σε σχέση με τους ανθρώπους λόγω της οικονομικής κρίσης, φαίνεται πως το 40,6% δηλαδή 41 άτομα δήλωσαν αρκετά. Και στην ερώτηση με ποιο τρόπο το 81,2% δηλαδή 69 άτομα απάντησαν στο περιορισμό συμμετοχής σε διάφορου τύπου εκδηλώσεων

- 15^η & 16^η Ερώτηση →

α) Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την ψυχολογία σας;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	87	86,1
Όχι	14	13,9

β) Αν ναι, πόσο;

Συχνότητα->	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
Άγχος /Στρες	2	27	39	14	10
Κατάθλιψη	45	23	12	2	2
Απογοήτευση	8	36	22	14	8
Ανασφάλεια	5	36	27	15	7
Ενοχή	50	18	9	2	4
Ντροπή	53	12	12	3	2
Φόβος	13	36	25	10	4
Νεύρα/Θυμός	10	29	25	10	16
Λύπη	16	30	21	11	7

Στην ερώτηση εάν έχει επηρεαστεί η ψυχολογική τους κατάσταση λόγω των συνθηκών της οικονομικής κρίσης, σε ποσοστό 86,% δηλαδή 87 άτομα απάντησαν θετικά. Ενώ, στην ερώτηση πόσο, ο μεγαλύτερος αριθμός απαντήσεων στο άγχος και στρες παρουσιάστηκε στο αρκετά με 39 απαντήσεις, στην κατάθλιψη 45 άτομα απάντησαν καθόλου, στην απογοήτευση και ανασφάλεια 36 άτομα απάντησαν λίγο, στο αν ένιωσαν ένοχοι 50 άτομα απάντησαν καθόλου, στη ντροπή 53 άτομα απάντησαν καθόλου στον φόβο 36 άτομα απάντησαν λίγο, στα νεύρα και τον θυμό 29 άτομα απάντησαν λίγο, και τέλος στην λύπη ο μεγαλύτερος αριθμός ατόμων συνολικά 30 απάντησαν λίγο.

- 17^η Ερώτηση → Σε πόσα χρόνια πιστεύεται θα ανακάμψει η οικονομία;

	Αρ. Ατόμων	%
Λιγότερο από 5 χρόνια	6	5,9%
5-8 χρόνια	27	26,7%
9-15 χρόνια	26	25,7%
15 χρόνια και άνω	14	13,9%
Ποτέ	28	27,7%

Στην ερώτηση πότε πιστεύουν θα ανακάμψει η χώρα, ο μεγαλύτερος συνολικός αριθμός απαντήσεων, σε ποσοστό 27,7% δηλαδή 28 άτομα απάντησαν ποτέ.

- 18^η Ερώτηση → Έχετε σκεφτεί το ενδεχόμενο μετανάστευσης για εσάς ή μελών της οικογένειάς σας, σε μια χώρα με καλύτερη οικονομική κατάσταση;

	Αρ. Ατόμων	%
Ναι	61	60,4
Όχι	40	39,6

Ότι αφορά την μετανάστευση σε ποσοστό 60,4% δηλαδή 61 άτομα έχουν σκεφτεί το ενδεχόμενο μετανάστευσης σε μια χώρα με καλύτερη οικονομική κατάσταση.

4.2 Συμπεράσματα Ερωτηματολογίου

Το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων δόθηκε από γυναίκες. Σε ότι αφορά την ηλικία των ερωτηθέντων, το μεγαλύτερο ποσοστό που απάντησαν ήταν 18-28 ετών. Από εδώ συμπεραίνουμε πως η συγκεκριμένη έρευνα δεν ήταν αντιπροσωπευτική, διότι οι ηλικίες που απάντησαν ήταν μικρές όπου δεν υπήρχε πραγματική συνείδηση των γεγονότων, και επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. Στο μορφωτικό επίπεδο βλέπουμε πως μόνο το 41,6% είναι κάτοχοι βασικού πτυχίου ενώ το αμέσως επόμενο με διαφορά 1% είναι τελειόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν έχουν τέκνα ενώ από αυτούς που έχουν αποκτήσει φαίνεται, πως δεν υπήρχε έντονη μείωση στις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών. Ωστόσο, παρατηρούμε πως η οικονομική κρίση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην δημιουργία οικογένειας. Στο κομμάτι της ανεργίας βλέπουμε ότι από τους 101 ερωτηθέντες οι 54 έχουν τουλάχιστον ένα άτομο άνεργο στην οικογένειά τους. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό, για τα Ελληνικά δεδομένα, αφού ξεπερνάει το μισό. Ωστόσο, παρατηρούμε πως τα περισσότερα άτομα επηρεάστηκαν στον τομέα της οικογένειας, μετά στον τομέα της εργασίας, και τρίτο την διασκέδαση. Επιπλέον, η επαγγελματική δραστηριότητα των ατόμων που απάντησαν δεν επηρεάστηκε έντονα, ασχέτως των συνθηκών. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι δεν απασχολούνται στην αρχική τους επαγγελματική επιλογή. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων έχει επηρεαστεί στη σχέση τους με τους ανθρώπους, και πιο συγκεκριμένα στην αδυναμία συμμετοχής σε διάφορου τύπου εκδηλώσεις. Ωστόσο στην συχνότητα δεν υπήρχαν υψηλές απαντήσεις, οι περισσότεροι αντιμετώπισαν άγχος, νευρά, κατάθλιψη, λύπη, στρες, ενοχή, ανασφάλεια, ντροπή σε σχετικά μικρά επίπεδα. Το μεγαλύτερο ποσοστό πιστεύει πως δεν θα ανακάμψει ποτέ η χώρα. Βλέπουμε ότι υπάρχει απαισιοδοξία σε σχέση με το μέλλον της χώρας. Επιπλέον, έχουν σκεφτεί τη μετανάστευση για τους ίδιους ή για τα μέλη της οικογένειας, για καλύτερο μέλλον. Από εδώ μπορεί να δικαιολογηθούν τα μεγάλα κύματα μετανάστευσης που παρουσιάζονται κάθε χρόνο.

Κεφάλαιο 5ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αν και τα τελευταία χρόνια, φαίνεται πως οι συνέπειες που προκλήθηκαν από την κρίση του 2008 έχουν βελτιωθεί σταδιακά, το πρόβλημα παραμένει τεράστιο. Ότι αφορά την κοινωνία, οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, η νοσοκομειακή περίθαλψη, η εκπαίδευση καθώς και τα νοικοκυριά βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα, μεγάλες προσπάθειες γίνονται χωρίς όμως με ιδιαίτερα αποτελέσματα.

Σύμφωνα, με τα στοιχεία της παρούσα εργασίας φαίνεται, πως από το ξέσπασμα της Ελληνικής οικονομικής κρίσης, το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετώπισαν οι επιχειρήσεις ήταν η μείωση των επενδύσεων. Ο κύριος λόγος όπου και οδήγησε τις επενδύσεις σε χαμηλά ποσοστά ήταν η αβεβαιότητα υψηλών αποδόσεων. Αυτός ήταν και ο λόγος όπου πολλές επιχειρήσεις είτε πτώχευσαν, είτε είχαν πληγεί έντονα. Ταυτόχρονα υπήρχε συρρίκνωση παραγωγής σε όλους τους κλάδους, με τη σημαντικότερη εκείνη που παρουσιάστηκε στις κατασκευές όπου η μείωση ξεπέρασε το μισό. Επιπλέον, τα νοικοκυριά μειώνουν τις δαπάνες τους, υπάρχει αδυναμία αγοράς βασικών αγαθών, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι επιχειρήσεις. Η μείωση που παρατηρείται στην κατανάλωση συνδέεται με την ρευστότητα των επιχειρήσεων και επηρεάζει έντονα τις επιχειρήσεις, με σκοπό να μειώσουν δαπάνες οδηγούνται στην απόλυση προσωπικού, αδυναμία επέκτασης αλλά και αντικατάστασης, αδυναμία καινοτόμων ενεργειών αλλά και αγορά μηχανημάτων υψηλής τεχνολογίας. Ταυτόχρονα, υπήρχαν προσπάθειες όλα αυτά τα χρόνια για την ανάπτυξη στους τομείς της υγείας και εκπαίδευσης, και έχουν παρουσιαστεί συστηματικές βελτιώσεις ωστόσο θέλει περισσότερο χρόνο για να φτάσει στα επιθυμητά αποτελέσματα. Το ίδιο συμβαίνει και στην νοσοκομειακή περίθαλψη. Τα προβλήματα που εμφανίστηκαν στην ανισότητα ασθενών στην παραοικονομία, στην ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν και στην δυσαρέσκεια των πολιτών, συνεχίζουν να υπάρχουν. Ωστόσο, φάνηκαν μικρά βήματα ανάπτυξης όλα αυτά τα χρόνια. Στην ανεργία είδαμε πως τα τελευταία τέσσερα χρόνια έχει μειωθεί, ωστόσο ο αριθμός ανέργων παραμένει υψηλός για τα Ελληνικά δεδομένα. Καθώς και ο μη ενεργός πληθυσμός, παρατηρούμε πως μειώνετε και αυτό κατά κύριο λόγο, οφείλεται στην αναγκαστική εργασία λόγω των συνθηκών. Αντίστοιχα, τα ποσοστά ατόμων που μεταναστεύουν είναι αρκετά υψηλά σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας. Οι επιπτώσεις της επηρέασαν μεγάλο αριθμό ατόμων, είτε στην ψυχοσωματική τους κατάσταση, είτε στην απόφαση τους να μεταναστεύσουν. Όπως είδαμε από την παρούσα οι επιπτώσεις της οικονομική κρίσης, στην ψυχοσωματική τους κατάσταση φαίνεται να οδήγησε από παράγοντες όπως η μείωση εισοδήματος, η ανεργία, καθώς και παράγοντες που σχετίζονται με τα μέτρα λιτότητας. Επιπλέον, παρατηρήσαμε πως τα ποσοστά κατάθλιψης αυξάνονται εν μέσω οικονομικής κρίσης, καθώς και τα ποσοστά των ανδρών είναι μεγαλύτερα σε σχέση με των γυναικών. Ότι αφορά τη μετανάστευση, μεγάλο κύμα μετανάστευσης παρατηρήθηκε την πρώτη οκταετία, όπου ο αριθμός έφτασε τους 699.118 πολίτες. Πρέπει να σημειωθεί πως για να υπάρξει ανάπτυξη της χώρας, θα πρέπει να υπάρχουν επενδύσεις, με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις θα μπορούν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους, να καινοτομήσουν και να προσλάβουν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων. Τα νοικοκυριά με την σειρά τους να μπορούν να αγοράσουν προϊόντα, και με αυτό τον τρόπο να συνεισφέρουν

στις επιχειρήσεις. Επιπλέον να υπάρχει χρηματοδότηση, στους τομείς της υγείας και εκπαίδευσης ώστε να μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των πολιτών.

Ότι αφορά την προσωπική μελέτη, τα αποτελέσματα δεν ήταν αντιπροσωπευτικά το δείγμα αφορούσε 101 άτομα, και οι περισσότερες ηλικίες δεν αντιπροσώπευαν σε μεγάλο βαθμό το θέμα. Ωστόσο, παρατηρήσαμε πως ενώ το πλήθος των απαντήσεων ήταν θετικοί στο ότι επηρεάστηκαν από την οικονομική κρίση, στη ψυχολογία, στη σχέση τους με τους ανθρώπους, στην επαγγελματική τους δραστηριότητα ο βαθμός επηρεασμού δεν ήταν έντονος. Οι περισσότεροι είχαν τουλάχιστον ένα άτομο άνεργο, στην οικογένεια τους. Ένα δείγμα πολύ υψηλό αφού ξεπερνούσε το μισό. Φάνηκε πως υπάρχει απαισιοδοξία για τον μέλλον της χώρας, και ότι δεν θα ανακάμψει γρήγορα και ίσως ποτέ. Επιπλέον, ένα υψηλό μέρος έχουν σκεφτεί την μετανάστευση για αυτούς και τα μέλη της οικογένειάς τους.

Κεφάλαιο 6^ο

Βιβλιογραφία

Αναφορές – Πηγές

6.1 Ξένη :

De Vogli, R. (2014). The need for regulations redistribution and social protection. *Equity in Health* , σ. 5.

Education International. (2010). *Education International*. Ανάκτηση από <https://www.ei-ie.org/>

EU - SILC. (2016, 5 6). *Συνθήκες Διαβίωσης στην Ελλάδα* . Ανάκτηση από https://www.statistics.gr/documents/20181/1590058/LivingConditionsInGreece_0516.pdf/b39110ea-87b8-40b4-a9f1-d271832e5854

Europa EU. (2014, 4 4). *Συστήματα Υγεία* . Ανάκτηση από https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_health-systems_el.pdf

Eurostat. (n.d.). *Eurostat - Ορισμοί κοινών δεικτών του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) και της Πρωτοβουλίας για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ)* . Ανάκτηση 2020, από <http://www.ops.gr/Ergorama/fileUploads/eggrafa/OrismoiDeiktwnEKTPAN.pdf>

Health at a Glance . (2013). *Health at a Glance 2013 - OECD INDICATORS*. Ανάκτηση από <https://www.oecd.org/els/health-systems/Health-at-a-Glance-2013.pdf>

IMF. (2013). *International Monetary Fund*. Ανάκτηση από <https://www.imf.org/en/Countries/GRC>

investments-greece. (2017). *investments-greece*. Ανάκτηση από <https://www.pwc.com/gr/en/publications/greek-thought-leadership/investments-greece.pdf>

Journal Psychology - Latent deprivation among people who are employed. (201).

Lahart. (2009). *Consumers cut food spending*. Ανάκτηση από <https://www.wsj.com/>

Paul, K., Geithner, E., & Moser, K. (2009). Journal Psychology - Latent deprivation among people who are employed. 477-491.

tvxs. (2016). Ανάκτηση από Ο χάρτης της ελληνικής μετανάστευσης στα χρόνια της κρίσης: <https://tvxs.gr/news/ellada/o-xartis-tis-ellinikis-metanasteysis-sta-xronia-tis-krisis-grafima>

Wikipedia. (2020). *Βικιπαίδεια - Ελληνική οικονομική κρίση (2009-2018)*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2020, από [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_\(2009-2018\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_(2009-2018))

Winslow. (1923). *Μείνε Δυνατός - Δημόσια Υγεία*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <https://www.beststrong.org.gr/el/health/healthinfo/publichealth/>

6.2 Ελληνική

Αστυνομία, Ε. (2016). *Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα*. Ανάκτηση 2022, από http://crime-in-crisis.com/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84/#_ftnref10

Διανέοσις, Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης. (2018, 11). *Όψεις Κοινωνικής Κινητικότητας στην Ελλάδα της Κρίσης*. Ανάκτηση από https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/11/social_mobility_report_final_161118.pdf

ΕΛ.ΣΤΑΤ - SILC. (2013). *Ελληνική Στατιστική Αρχή - Εισόδημα και Συνθήκες Διαβίωσης των Νοικοκυριών*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2016). *Ελληνική Στατιστική Αρχή - Οικονομικά Στοιχεία Εκπαίδευσης*. Ανάκτηση από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2013). *Ελληνική Στατιστική Αρχή - Πληθυσμός και Κοινωνικές Συνθήκες - Υγεία*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2020, από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2018). *Ελληνική Στατιστική Αρχή - Πληθυσμός και Κοινωνικές Συνθήκες- Μεταναστευτική Κίνηση*. Ανάκτηση 2020, από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2019). *Ελληνική Στατιστική Αρχή - Στατιστικές Διαζυγίων*. Ανάκτηση Νοέμβριος 2022, από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (n.d.). *Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία*. Ανάκτηση 2020, από <https://www.statistics.gr/>

ΕΛ.ΣΤΑΤ. (n.d.). *Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία - Δείκτες Απασχόλησης*. Ανάκτηση 2020, από <https://www.statistics.gr/>

Ελληνική Αστυνομία, Ε. (2016). *Οικονομική κρίση και εγκληματικότητα*. Ανάκτηση από http://crime-in-crisis.com/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84/#_ftnref10

Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία. (n.d.). *Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία- Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 2020, από <https://www.statistics.gr/>

Θεόδωρος, Λ., Παπαβασιλείου, Α., & Χατζηανδρέου, Α. (1990). *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας*. (Θ. Μ. Μαγουλά, Επιμ.) ΙΤΥΕ- ΟΕΔΒ.

Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE. (2018). Ανάκτηση 2022, από <http://iobe.gr/>

Καθημερινή. (2020). Ανάκτηση 2022, από <https://www.kathimerini.gr/>

Καραμήτρος. (2008). *Οι Έλληνες επιστήμονες διαπρέπουν στο εξωτερικό*. Ανάκτηση 2022, από http://ioanniskaramitros2.blogspot.com/2008/12/blog-post_18.html

Κυπραίου, Μ. (2020). *Μανουσία Κυπραίου*. Ανάκτηση 2022, από Μανουσία Κυπραίου: <https://www.manousiakypraiou.gr/post/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B6%CF%8D%CE%B3%CE%B9%CE%BF>

Λαμπριανίδης. (2010). *Η διαρροή εγκεφάλων από την Ελλάδα*. Ανάκτηση 2022, από <https://enthemata.wordpress.com/2010/05/23/%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%81%CF%81%CE%BF%CE%AE-%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%B5%CF%86%CE%AC%CE%BB%CF%89%CE%BD-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1/>

Μπογοσιάν. (2017). *Οικονομική κρίση και υγεία. Η υγεία στην Ελλάδα την περίοδο 2010-2017*. Ανάκτηση 2022, από <http://www.hospitaldentistry.gr/assets/documents/journal/2017/02.pdf>

Ο.Λ.Μ.Ε. (2012). *Ομοσπονδία Λειτουργιών Μέσης Εκπαίδευσης*.

Στουρνάρας, Γ. (2020, 2 24). *Τράπεζα της Ελλάδος - Διδάγματα από την ελληνική οικονομική κρίση, οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες για το μέλλον*. Ανάκτηση 2020, από <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anzhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=fc915812-ab24-47ab-9e60-a566653a1f42>

Χρήστος, Κ., & Θεριανός, Ν. Κ. (2008). *Η Εκπαίδευση Της Αμάθειας*. Στο Χ. Κάτσικας, & Ν. Κ. Θεριανός, *Η Εκπαίδευση Της Αμάθειας* (3η Έκδοση εκδ.). GUTENBERG.

6.3 Διαδικτυακοί Τόποι

Ελληνική Στατιστική Αρχή	https://www.statistics.gr
Βικιπαίδεια	https://el.wikipedia.org/wiki
Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης	https://www.olme.gr/
Διανέοσις	https://www.dianeosis.org/
Europa Eu	https://europa.eu/
Eurostat	https://ec.europa.eu/eurostat
International Monetary Fund	https://www.imf.org/external/index.htm

Παράρτημα

Η συγκεκριμένη έρευνα αφορά τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης των ατόμων που δραστηριοποιούνται στον ιδιωτικό τομέα.

Παρακαλώ να απαντηθεί με ειλικρίνεια, γιατί είναι μέρος της εργασίας μου. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, θα τηρηθεί απόλυτη εμπιστευτικότητα των απαντήσεων που θα δώσετε. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

➤ Φύλο

- Άνδρας
- Γυναίκα

➤ Ηλικία

- 18-28
- 29-39
- 40-50
- Άνω των 50

➤ Επίπεδο Σπουδών

- Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
- Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Κάτοχος βασικού πτυχίου σπουδών
- Μεταπτυχιακές σπουδές
- Διδακτορικές σπουδές
- Άλλο

➤ Οικογενειακή Κατάσταση

- Έγγαμος
- Άγαμος

➤ Έχετε τέκνα;

- Ναι
- Όχι

- Αν ναι, πόσα τέκνα;
  - Ένα τέκνο
  - Δύο τέκνα
  - Τρία τέκνα
  - Τέσσερα και άνω

- Έχετε μειώσει τις εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών σας λόγω της οικονομικής κρίσης στη χώρα μας; (Η ερώτηση αφορά τα άτομα που έχουν τέκνα)
  - Ναι
  - Όχι
  - Όχι, αλλά ίσως χρειαστεί να το κάνω

- Πιστεύετε πως είναι ένας σημαντικός παράγοντας η οικονομική κρίση στη δημιουργία οικογένειας;
  - Ναι
  - Όχι

- Υπάρχουν άνεργα μέλη στην οικογένεια σας;
  - Όχι
  - Ναι, ένα άτομο
  - Ναι, παραπάνω από ένα
  - Όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας είναι άνεργα

- Ποιους τομείς επηρεάζει περισσότερο η οικονομική κρίση; (μπορείτε να απαντήσετε σε περισσότερες από μία επιλογές)
  - Οικογένεια
  - Κοινωνικές / Διαπροσωπικές σχέσεις
  - Υγεία
  - Διασκέδαση
  - Άλλο

➤ Πόσο έχει επηρεάσει η κρίση την επαγγελματική σας δραστηριότητα;

- Καθόλου
- Λίγο
- Αρκετά
- Πολύ
- Πάρα πολύ

➤ Δραστηριοποιήστε στην αρχική σας επαγγελματική επιλογή;

- Ναι
- Όχι

➤ Η οικονομική κρίση επηρεάζει τις σχέσεις σας με τους ανθρώπους;

Καθόλου   1   2   3   4   5
○   ○   ○   ○   ○ Πάρα πολύ

➤ Αν ναι με ποιο τρόπο; (Μπορείτε να απαντήσετε σε παραπάνω από μια επιλογές)

- Ανεσφάλεια
- Μείωση Κοινωνικότητας
- Περιορισμό συμμετοχής σε διάφορα τύπου εκδηλώσεις

➤ Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την ψυχολογία σας;

- Ναι
- Όχι

➤ Αν ναι, πόσο;

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα Πολύ
Άγχος / Στρες	☐	☐	☐	☐	☐
Κατάθλιψη	☐	☐	☐	☐	☐
Απογοήτευση	☐	☐	☐	☐	☐
Ανασφάλεια	☐	☐	☐	☐	☐
Ενοχή	☐	☐	☐	☐	☐
Ντροπή	☐	☐	☐	☐	☐
Φόβος	☐	☐	☐	☐	☐
Νεύρα / Θυμός	☐	☐	☐	☐	☐
Λύπη	☐	☐	☐	☐	☐

➤ Σε πόσα χρόνια πιστεύετε θα ανακάμψει η οικονομία;

- Λιγότερα από πέντε χρόνια
- 5-8 χρόνια
- 9-15 χρόνια
- 15 χρόνια και άνω
- Ποτέ

➤ Έχετε σκεφτεί το ενδεχόμενο μετανάστευσης για εσάς ή μελών της οικογένειάς σας σε μια χώρα με καλύτερη οικονομική ανάπτυξη;

- Ναι
- Όχι